اجتماعي نظريات

د

ګل پا چا الفت

Ketabton.com

www.ulfat.de

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان | مخ

فکر 1
کاراوعمل 5
له کار سره علاقه 8
عقیده 9
اخلاق 10
تعلیم او تربیت 12
دقضاوت شعور 13
ذوق 14
خیال 15
عشق او حرص 16
دمشرانو عشق 18
یوازېتوب 20
زه او ته 21
سترګي مه پټوئ! 22
دزماني تغیر 24
برابرنه دی 25
داسلام درد منو! 26
دسبافکر 27
پخوانی ډیوي 27

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

فکر

په هغه تورتم کښې چې شعور او احساس د ړندو په شان امسا ټکوي. هلته چه د شرق و غرب امتیاز نشي کېدای او هرڅه مجهوله وي. په هغه ځای کښې چې د اسمان ستوري چاته لورى او لودن نه ښئې او ستر ګه په ستر ګه نه ښکاري.
په هغه وخت کښې چې بې له حيرت او ابها مه بل هيڅ شى نه وي موجود او دقبلې پته نه وي معلومه، سړى به کومې خواته دربېږي؟ او کوم لوري ته به سجده کوي؟
په دغسې حا ل کې انسان مکلف دى چه فکر به کوي او هرې خواته چه فکر رهبري وکړه هماغه طرف ته به مخ اړوي او خداى(ج) ته به لاس په نامه دربېږي.
په دغه وخت کښې که دى لمر خا ته خواته ولاړ وي ده ته دلمر بنده نه ويل کېږي بلکه دقبلې اهل باله شي.
دده قبله او کعبه په دغه حا ل کښې دمشرق (١) په لوري انتقا ل کوي او په دغسې مواقعو کښې چې انسان هرې خواته دفکر په نغوته مخ واړوي دلوى ښتن مخ هماغه لور وي او د خداى کور هماغلته بويه.
په دغه شان موقف کښې که ځلورتنه ځلورو خواو ته د خپل فکر په اشاره او اجازه مخه کړي او ددوه تنو فکر هم په يوه خوا اتفاق ونه کړي، ځلور واړه داسې مثا ل لري لکه چه کعبه په مينځ کښې وي او هريوه يې يوه ديوا ل ته مخامخ ولاړوي.
دلته منطق اوبرهان سړي ته په يقين سره داوايي چې په دې ځلورو وتنو کښې که يوه د قبلې لورى موندلى وي، درې نور خو ارومرو په بله خوا ولاړ دي او غوليدلي دي مګر پاك خداى د ځلورو واړو مختلف او مخالف فکرونه پخپل دربار کښې قبلوي او ديوه لمونځ هم له قبلې نه چپ نه ګڼي.
دلته منطقى قياس د درو تنو په غلطوالى قطعي حکم کوي او په احتمالى ډول ديوه تن دفکر او راى په صحت قايلېږي ځکه چې که دغه ځلورتنه، شرق وغرب، جنوب او شما ل ته نه وي ولاړ بلکه په ځلورو کنجونو درېدلى وي ټو ل په غلطه ولاړدي او يوه هم صحيح لورى نه دى موندلى مګردغه علمي اوعقلي فيصله سره له دغه برهانه اعتبار نه لري او د هريوه فکر حق ګڼل کېږي ځکه چې په دغه حين کښې له انسان سره بې له فکر کولو او تحرى څخه بله وسيله نشته او هيڅ يو د بل د فکر په منلواو قبلولو نه دى مکلف، که په دوى کښې يوتن ډېر هوښياروي هغه نور د خپل فکرپه پيروى نشي مجبورلى او نه هغه بل داکولى شي چه ده ته به يوه خوا حقه معلومېږي اوسره له دې به د بل په فکر پسې درومي اوکعبه به د بل په نظرګوري.
دلته د هريوه فکري او عقلي تکليف همدغه دى چه پخپله فکر وکړي او له خپل فکرنه کار واخلي.
په اسلام کښې د ځلورو مذهبونو حقانيت په همدغه اساس بنادى او هغه فکرى اختلاف چه د ځلورو امامانو مينځکښې موجود دى د هېڅ يوه دفکر حقانيت نه سلبوي.
له دېنه انکار کېداى نشي چې دانسان فکر قاصر اوضعيف دى، دده په نظرکښې يوشى په بل راز معلومېږي په ډېرو شيانوکښې انساني فکر غولېږي، سهوه کېږي او غلطېږي مګرسره له دې لوى خداى پخپل حق اوصحيح کتاب کښې هرهر ځاى انسان ته دتفکر او تعقل امرکوى او هغه څوک چې فکر نه کوي ملامت بولي.

(0) دلته د افغانستان د قبلې لورى په نظر کې نيول شويدى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدغه ځايه مونږ دفکر د ازادۍ په ضرورت پوهېدلي شو او په اجتماعي مسايلوکښې فکرکول اوفکرښکاره کول
يو ډېرضروري امرګڼو.
مونږ بايد فکر او د فکر خاوندانو ته موقع ورکړو چې خپل کاروکړی او خپله وظيفه په ازادانه ډول اجرا کړي.
دنن ورځې ديموکراسي هم انسان ته همدغه توصيه کوي چې هرڅوک بايد خپل اجتماعي افکار او نظريات ځرګند
کړي او فکر ونه مختنق نشي.
که څوک کوم نا اشنا او نوی فکرښکاره کوی څوک دا حق نه لري چې هغه له ستونی کلک ونيسي اوملامت يې کړي
ځکه چې هرفکر ارومرو حق نه وي او حق ته نشي رسيدلی، هر سړی په دې مکلف هم نه دی چه هر ګوره به پخپل
فکرکښې حقيقت ته ځان رسوي اوهيڅکله به نه سهوه کېږي، مګر دا د هر يوه وظيفه ده چه فکر به کوي او حقيقت به
لټوي.
مونږ به فکرکوو او په حقايقو پسې به ګرزو که ورسېدو دوه اجره دي او که سهوه شوو نو فکرکو ل پخپله يوښه کاردی او
انسان له غفلته پرې خلاصيږي.
د دنيا ډېرلوی مفکرين اومشهورپوهان ډېر ځله پخپل فکر کښی سهوه شوي او غلط افکار ورځنې پاته دي چه انسان
دبدبختۍ خواته روانوی مګرسره له دې دفکر ازادۍ يو ضروري امردی.
که څوک ووائي چې انسانانو په دنياکښې ډېر بدبد کارونه وکړه او ډېر ضررونه او فسادونه يې انساني جوامعوته
ورسول، راځئ چه دغه نسل قطع کړو او انسان پرې نږدو چه دې دنياته راشي دا خبره عيناً داسی معلومېږي لکه چه
سړی دفکر غلطی او اضرار په نظرکښې نيسي او د فکر آزادي سلبوي.
دوی دومره فکر نه کوي چې دانسانی جوامعو ورکول ددی دپاره چې دوی ته ضرر ونه رسېږی يا دوی چاته ضررونه
رسوي څومره غلطه خبره ده.
دفکر مختنق کول او محوه کول دانسانيت په ستونی پښې اېښودل او انساني جامعه د حيوانيت خواته رابلل دی.
مونږ بايدفکر وکړو او بې فکره نشو، دفکر ازادي که د خاينانو، غدارانواوريا کارانو دپاره ضررلری ديوه ملت دپاره
ډېرمفيد معلومېږي او دسړيتوب ترقی ورپورې موقوفه ده.
که فکرونه آزاد شي او هرڅوک خپل نظريات ښکاره کړی شي مفکرين او فکری مشغله پيداکېږي دغه دمملکت مهم
مسائل چې اوس په کښې فکرونه ګنګس اوحيران دی او د مشکلاتو علاج رانه ورک دی اصلی علت يې همدغه دی
چې په کلونو کلونو فکرونه ايسار شوي او مختنق شويدي، له دغسی محبوس او مقيد فکرنه د حل لاره غوښتل هيڅ
معنی نه لري.
مونږ اوس پخپل مملکت کښې لوی لوی خلق لرو او عالمان هم شته مګر دفکر خاوندان ورته نشوويلی ځکه چې دوی
فکر نشوکولی اوفکر يې نشو ښکاره کولی. دلته دتفکر مشق او تمرين چانه دی کړی او ددې ورزش دپاره خلق نه دي
تربيه شوي، دلته ډېرو پو هانو دډېرو ناپوهوخلقو خبروته ښه ويلي او د دې په ځای چه څوک له چانه فکروغواړي
کورکورانه تسليم اواطاعت غوښتل شويدی، پدې ځای کښې پوهان مجبور شوي دي چه ددين او مذهب مخالف ته
ددين حامی ووائي اوتل دزوررو فکروستائي، څوکاله دمخه چاپدی هېواد کښې ښو ته ښه او بدو ته بدنشو ويلی،
څوک چه دفکر اورايي خاوندان بلل کېده په زندانو نوکښې واچول شوه اوفکرونه پکښې مضمحل شوه اوس دنيا بل
راز شوه او ددې عصر کارونه له مونږ نه فکر غواړي او دپخوفکرونو تقاضاکوي، مونږ اوس مجبوريوچه فکراو د فکر
خاوندان پيداکړو يعنی دفکرکولو مشق اوتمرين وکړو، ددې مشق دپاره ميدان اوغولی په کاردی چه هغه جرايد
اومطبوعات دي مطبوعات بايد ازاد وی او ازاد فکرونه پکښې ځای پيداکړي پدې کارکښې ډېرې فايدې دي او دغه
ازادی زمونږ دپاره ډېره ضروره اوس زمونږ په مغزوکښې فکرونه وچ شوي او لکه هغه جنين چه ډېره موده د مورپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګیږه کښې مړپاته شي او نشي متولد کیدای مونږ هم دفکرپه تولید قادر نه یو، که چیري دجرایدو او مطبوعاتو ازادی دیوه قانون له مخی پیداشوه له دماغونونه به څه وزیږي اوسرګرداني به ورکه شي.

هریوبه دخپل فکر په صحت او غلطی پوه شي ځکه چه فکر ازادشي انتقاد هم ازادېږي او هرڅوک ښو ته ښه او بدوته بدویلی شي.

دغه دفکرمشق اوتمرین به په فکر کښی قوت او رشد پیداکړی، زمونږ مفکرین به په اجتماعیاتو، اقتصادیاتو اوسیاسیاتوکښې سمې اوصحیح لارې ومومي اوزمونږ مشکلات به خدای(ج) حل کاندي.

مونږ به دسمو او صحیح فکرونو قدر وکړو او دفکر خریداران به په وطن کښې پیداشي، مفکرین به علم اوعرفان ته راغب شي چه دعلمی تتبعاتو په رڼا کښې ښه فکرونه وموميي اوښې لارې وپلټي.

که فکر ازاد شو هرڅوک به دخپل حق مطالبه وکړي او خپل حق به وغواړي.

عدالت په همدغه وسیله په یوه مملکت کښی قایمېدلی شي اوظالم ورکېږي مونږ باید مظلوم ته داحق ورکړو چه دظالم ظلم اود خاین خیانت بیان کړي او حق وویلی شي، همدغه شی دفکر ازادي بلل کېږي او ډېر اصلاحات پرې مرتب کېدلی شي، که فکر ازاد شو دلته به اخلاقی شجاعت اواسلامي جرئت او حقانیت پیداشی بیا به ظالمان ددغومره ظلم او خاینان ددغومره خیانت جرئت نشی کولی او هرڅوک به خپله چاره په اوبوکښې وینې.

فکر او قلم چه هر څومره ازاد شي هغومره اعما ل اوافعا ل مقید کېږي او قوانین تطبیق پیداکوي یعنی له اصولو اوقوانینو نه خلاف څوک څه نشي کولی او هرسړی پخپل عمل اوکردار کښی محتاط وي.

په هرځای کښې چه ښوته ښه اوبدوته بد نه ویل کېږی هلته ښه اوبد مشتبه کېږي او امتیاز یې له منیځه ځي، په دغسی ځایوکښې دظلم او خیانت دپاره زمینه مساعده کېږي او عدالت مري، دهمدی لامله په اسلام کښی حق ګوئي اوظالمانو ته حق ویل ډېر لوی عبادت اوفضلیت ګڼل شوی او له هرڅه نه زیات اجراو ثواب لري.

داسلام په ارکانو کښی دژبې اقرار او دزړه تصدیق دواړه ضرور ګڼل شوی او ددی خبرې همدغه معنی ده چه باېد سړی خپل عقاید او افکار ظاهر کړي او دافکارو د اظهار دپاره زمینه مساعده کړي. هغه څه چه په زړه کښې وي او په خوله نه ویل کېږي محوه کېږي او مري، همدغه وجه ده چه په غیردیموکراسی مملکت کښې افکار او نظریات نشوونمانشی کولی او دفکر خاوندان نه پیداکېږي.

ددیموکراسۍ او دکتاتورۍ په بحث کښې ځینې پوهان وائي په دابتدائی اوبې علمه ملتونو کښې یو ښه دکتاتورپه کاردی چه پخپل فکراوخپله اراده د مملکت دپاره کاروکړي او بې له دېنه چه دچافکر ته وګوري اوله چانه فکر واخلي پخپله نظریه روان شي او پیشرفت وکړي، دوی پخپل بیان کښې دایو شرط زیاتوی، چه دکتاتورباید دځان دپاره کارونکړي اووطن خواه و ملت خواه یوسړی وی ددې نظرېې خاوندان دلایل هم لری اووائي په کوم هیواد کښې چه عمومي فکر ړوند اوکوڼ وي، دخیر او دشر تمیزیه ښه شان نشي کولی او پخپل بهبود نه پوهېږي هلته که دیموکراسی رایجه شي مملکت دانحطاط خواته درومي او پرمخ تګ ئې له عقله لری خبره ده.

دانظر یه زمونږ په وطن کښی دډاکتر اقبا ل له اشعارو او ځینو نورو مفکرینوله اثارو اقتباس شوېده مګرددنیا ډېر پوهان په هرځای اوهروخت کښی دیموکراسي اود افکارو ازادي له بل شان حکومتونو غوره ګڼي او ددیموکراسۍ او دکتاتورۍ په باب کښی وائي((دمېلمستیا ډېره خرابه کوټه دانتظار له ډېرې ښې کوټې نه بهتره ده))

په دې باندې باید سړی اعتراف وکړي چه هرفکر حق نه وي او ډېر ځله د ډېرو کسانو فکر هم خطاکېږي نودیوه دکتاتور فکر به څنګه هروخت اوپه هر ه مسئله کښی له سهو او خطانه خلاص وي.

داممکنه ده چه دډېرو پوهانو اوهوښیارانو دفکرپه مرسته حق او حقیقت ته ورسېږو مګرپه یوه فکر باندې هر وخت دحقایقو کشفول امکان نلري.

دیوه مجتهد او امام په حق کښې هم داخبره منل شوېده چه شیخ کله سهوه کېږي او کله حق ته رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دیوه سړي فکر او دډېروفکر هېڅکله یو راز قیمت اویو حق نشي پیداکولی که یوتن فکروکړي او فکرېې له عقل اوقیاس سره برابر هم وي بیاهم داجتماع یعنی دډېرو خلقو د فکر په مقابل کښې ضعیف دی او دجماعت فیصله دفرد له فیصلی نه قوت لري، پدی خبره کښې هېڅ تردد نه دی پکار چه دیموکراسی اوشورائي اصول هرګوره ښه دي او په هغه ځای کښې چه هرڅوک دفکر کولو اوفکر ښکاره کولو حق لري او کارونه دجماعت په فکر کېږي هلته دعدالت امکان له هغه ځای نه زيات موجود دی چه یوفکر حاکمیت او تسلط لري او ټول کارونه دیوه سړي خوښې ته سپارل شوی وي، دیوه سړي فکر د اعتماد وړنه دی، انسان سره له دې چه خدای ډېر فضایل ورکړیدی بیاهم یوازې په انفرادي صورت یو ضعیف متحیر اومتر دد مخلوق دی چه پخپله هم پخپل فکر باندې اعتماد اوتکیه نشي کولی اوپه هرشي کې داجتماع شاګرد دی او د جماعت له تاثیر لاندې دی.

زموږ دابحث یوه باریکي لري چه ظاهراً د تناقض رنګ پیداکوی ځکه چه کله د فرد فکر ستایو او حق پې ګڼو، کله ورته قاصر اوضعیف وایو او عدم اعتماد پرې ښکاره کوو د همدې لامله د جماعت فکرمرجح او غوره ګڼو مګرکه څوک دقت وکړي هغه پوهېږي چه دفرد فکر سره له نیمګړتیا او قصوره د خیر و شر، دښو اوبدو ممیزدی، که سړی سل ځله پخپل فکر کښې غلط شي بیاهم باید په هره خبره کښې فکروکړي اوفکر پرې نږدي.

فکر دانسان یوداسی ملګری دی چه که هرڅومره سهوې اوغلطې ورځنې وویني اوډېر تاوانونه وررسوی بیاهم لاس ورځنې ناخلی اوپه هره خبره کښی ترینه سلا اومشوره غواړي، داچه موږ د یوه سړي فکر دنورو افرادو دفکرپه مقابل کښې نه منو معنی یې دانه ده چه د فرد فکر ته اعتنا نلرو بکه معنی یې همدغه ده چه د فرد فکر ته زیاته اعتنا لرو، که موږ دیوه سړي فکرته هرڅه وسپارو معلومه خبره ده چه دبل فرد او دنورو افرادو فکرته څه اهمیت نه ورکوو او په احترام ورته نه ګورو.

ځینی داسی افراد شته چه پخپل غلط فکرډېر ټینګ درېږي او دبل صحیح فکر ته نه وراوړي، دهمدی لامله وایو چه دیوه مملکت کارونه بایدپه یوه فکر اجرانشي او یوه فکر ته هرڅه ونه سپارل شی.

دهرسړی فکر دهغه دتصوراتو اوشغل و مصروفیت له تاثیرلاندې وي او واقعات و حوادث، تلقینات او تبلیغات فکررا اړوي، حب او بغض، خوشبیني او بد بیني د فکرپه بدلون کښې ډېر دخل لري.

دیوه سړي فکرچه یوې خواته متوجه شي په هغه خواکښې ډېر باریک شیان هم وینی مګرپه بله خواکښې ډېرواضح شیان نشي لیدای یاپې نشی منلی نوهرکله چه څوتنه په یوه موضوع کښی فکروکړی او هریو د مختلف نظر خاوندوي نوموضوعاتوته له مختلفو خواؤ کتل کېږي او ټول اطراف اوجوانب سنجول کېږي، ددغو ټولو فکرونوله مقارنې اومقابلې څخه یوه معتدله فیصله په لاس راځي اوله انفرادی فکر څخه افراط او تفریط ورکېږي.

موږ باید د هر فردفکر ته په احترام وګورو اوپه حق ورته قایل شو، دهېڅا فکرېې له قوي اومنطقي دلایلو دبل دفکر تابع ونه ګڼو او دا و نه وایو چه یودې دبل په فکرپسې په پټو سترګو اوبې دلیله روان شي مګردفکرونو شریکو ل او د فکر تول یوه ضروري خبره ده او دمنطق وبرهان یا صحیح استدلال په مقابل کښی له خپل فکره تېرېدل اودبل فکرمنل په کاردی.

داشتباه په وخت کښې چه له څوتنو نه قبله ورکه شي هریو به پخپل فکر یوې خواته درېږي مګرکه له یوه سړي سره قطب نما یا کومه داسې صحیح اله موجوده وي چه لوری اولودن معلوموي هلته به هر څوک هرطرف ته مخ نه ګرزوي.

په فکر کولوکښې بایدله دقت اوتعمق نه کار واخستل شي، ډېر خلق وي چه فکر یې یوې خبرې ته ډېر ژررسېږي اودچا خبره په نیمه پوهېږي مګرپه مسائلو سطحي اوسرسري تېرېږي دغسې کسان په رشتیا چه په نیمه پوهېږي او پوره نه دي پوهېدلي، دیو عالم او بې علمه په فکر کښې همدغومره فرق وي چه دهغه په فکر کښې دقت موجودوي او ددې بل نظر برسېره او څرښنده تېرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکربايد له فعل اوعمل سره تماس او تعلق ولری او دتجاربو په محک بې صحت او سقم معلوم شي، تجربه په حيات کښې ډېر تاثير لري او پس له کړو او کارکولو لاس ته راځي، هرکله چه افکار عملي شي اوپس له تجربې نه بې صحت معلوم شي هغه وخت دعلم درجه مومي اوقوت پيداکوي.

چه له لرې سړی کاندي سنجشونه   کارته نه رانږدې کېږي کړي فکرونه

له دې فکر اوسنجشه پيداکېږي   دماغونوکښې سودازړوکښې غمونه

بې له فکره چه څوک کارکړي خوشې زيارکړي

چه بې کاره کړي فکرونه ځان خوارکړي

چه عمل اوفکريوله بله بېل شي

عمل خوارشي فکر ورکه سمه لارکړي

کار او عمل

وروسته له فکر کولوکار اوعمل په کاردی، بې عمله فکراو بې فکره عمل يو هم سمه او صحيح نتيجه نه لري، فکر د همدې لپاره دی چه سړي ته کار او دکارسمه طريقه وښئي، د انسان صلاحيت اوقابليت دکار اوعمل له مخې معلومېږي.
تقوی او عدالت، ظلم او فسق دانسان په اعمالو اوکردار کښې ځان ښئي.
له ښه فکر نه ښه اراده او له ښې ارادې نه ښه عمل پيداکېږي ځکه کار اوعمل ته د فکر نتيجه اوغايه وايو او اصلي مقصد بې بولو.
فکر پخوا له عمله ديوه مړی مثا ل لري اومفکوره په عمل ژوندۍ کېږي دفکر صحت او غلطی پس له کار او عمله معلومېږي هغه فکر چه عملي کيدای نشي څه قيمت نه لري.
څوک چه فکر کولی شي اوکارنشي کولی هغه لکه ګوډ اوشل داسی دی چې هيڅ ځاي ته نه رسېږي اوپه هروخت کښې بل ته محتاج دی.
هغه چه کارکولی شي اوفکر نشي کولی دړندو مثا ل لري چه لياره نه ويني او په لياره تللی شي.
کاردانسان هغه اقتدار څرګندوي چه دلوی څښتن له قدرت څخه فيض اوبرخه لري اوانسان ته د خلافت حق ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنطق پوهانو انسان په نطق (عقل) اوفکر له نورو حیواناتو بېل کړی مګر که نوي اصطلاحات جایزوګڼل شي نوپه کار او فعالیت بې بېلول بهتر دی.

د ځمکې په ټولو ژوو او حیواناتو کښې انسان یوفعا ل اوکاریګر مخلوق دی چې دده په کارونو اوفعالیتونو دادنیا معموره او ودانه ده، دغه لوی لوی ښارونه او لوړې ماڼۍ، دغه دکار فابریکې او ماشینونه دغه سمسورباغونه او شنه فصلونه،دغه لوی جهازونه داورګاډی او طیارې د انسان دفعالیت اوکار شوا هد دي چې انکار ترېنه نشي کیدلی.

پاک خدای په کار او فعالیت کښي د خلقت او ایجاد قوت اېښی دی او داسې څه ترېنه پیداکېږي چې دمخه بې تصور هم نشی کېدای.

دا ممکنه ده چې دریابونه وچ شي، دغرونو کانې تمام شي، دپادشاهانو خزانې تشې شي، په معادنوکښې څه پاته نشي او هرڅه خلاص شي مګر هغه څه چه دکاراو عمل په کځوره کښې دی هغه تمامېده نه لري او وخت په وخت نوی شیان ترې را اوزي.

دانسان اصلي اوحقیقي ثروت کاراو دکاراستعداد دی،په همدغه شی انسان هر څه پیداکوي او له جهانه ددنیا او اخرت استفاده کوي انسان د کار او فعالیت په مرسته مړه مواد هم په کار اچوي او د ژوندیو شیانو کارترېنه اخلي، دغه ماشینونه چې ده په حرکت راوستلي دي او شپه ورځ کار کوي دا خبره ثابتوي چې انسان په نورو شیانو کښې هم دکار اوفعالیت استعداد پیداکولی شي.

دانسان په قدرت کښې دانشته چې بې روحه شیان ژوندی کړی مګر داکولی شي چې له ژوندیو شیانونه پکښې زیات قوت او ګړندیتوب پیداکړي او په هواکښې بې وګرزوي. په کار باندی آثار او نتایج مرتب کېږي او ددنیا اواخرت پنګه همدغه شی دی. .

صالح عملونه اوښه کارونه د خدای په دربارکښې ډېرقدر لري، او په مثقالونو خرڅېږي. په فعالیت اوکار کښې پاک خدای دومره برکت اېښی دی چې سړی ورته په یوه معین مقدار او معیار نشي قایلیدلی، داکیدای شي چه دکار او زیار په اثر له یوه زړي نه سمسو رباغونه جوړشي اوله لږ و دانونه خروارونه پیداشي.

دانسانانو په کار اوعمل غرونه سوري شوه، بیابانونه زرغون شوه، په دریابونو کښې لارې جوړې شوې هوا او فضا له پښو لاندې شوه، دځمکی له سینې نه پټ شیان رااوتل او داتوم بمونه پیداشوه.

که اوس هم څوک د کارپه قوت او قدرت نه قایلېږي هغه به ډېر بې شعوره وي.

دانسان په مټ او بازو، زړه او دماغ کښې د کار او عمل یو دا راز قوت اواستعداد موجود دی چه له هر څه نه هرڅه جوړولی شي او په عناصر وکښې تغیر اوتحو ل راولي.

دانسان په خوارقو او اختراعاتو کښې کارډېره مهمه اوستره برخه لري.

ددنیا له ایجادنه تراخرته پورې په دغه اوږده او طولاني سفرکښې د انسان دلارې توښه اوپانګه همدغه دکار او فعالیت قوت او طاقت دی چه ورځ په ورځ بې اثراو برکت زیاتېږي او په دغه څوری کښی هیڅ نقصان نه راځي.

په کوم هېواد کښې چه دکار اوعمل خاوندان موجود دي هلته دانسانانو جونګړې او کنډرې په عالي قصرونو او لوړو ماڼیو بدلې شوي دي، هلته دسیندونو مخه نیول شوی او دانسان په خوښه بې مجراپیداکړیده، په هغه ځای کښی غرونه او رغونه شق شوي او ډېر پېچومی اوار شویدي، هلته په سرکونو باندې دخرو او غویو په ځای اورګاډی او موټرونه چلېږي او په حیات کښی سل راز ه راحت او سهولت لیده شي.

بیکاره اوبی فعالیته انسانان اوس هم په سمڅو اوغارونو کښې استوګنه لري او د حیواناتو څرمنی اغوندي د هغوی خوراک او س هم دغرو بوټی دی او له وحشیانونه دژوند په لحاظ ډېر لږ فرق لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دانسانانو ډېر مشکلات او احتیاجات رفع کوي او ډېري اساني پیښوي مګر د ا هله چه له کار سره فکر او عقل ملګری وي او یو له بله مرسته وکړي د پوهانو او نا پوهانو کار دفایدې او نتیجې په لحاظ د ځمکی او اسمان قدرته فرق لري، هغه کارونه چه فکر اوعقل یې نه خوښوي دګټې په ځای زیان اوضررلري.

په کاراو عمل کښې باید اشتراک او اجتماعي تعاون موجود وي ځکه چه انفرادي فعالیت ډېر لږ منافع لري او لکه انفرادي محدود تجارت سر ګرداني یې ډېره اوګټه یې لږه وي، یو سړی داکولی شي چه دحیات او ژوند له لیارې یوازې واړه واړه کانې لرې کړي مګرهغه پیچومی چه په دغه لاره کښې موجود دی د ډېرو خلقو مشترک فعالیت اوګډه سعیه غواړي، داپیچومی هغه وخت او اربړي چه ټول ورته متوجه شي او په ګډه کاروکړي.

تر څو چه په یوه ملت کښې اجتماعي همکاري پیدانشي د حیات لوړې ژورې نه ورکېږي اوپوره راحت او سهولت نشي پیداکېدلی.

مونږ باید اول دفکر اوعمل موافقه حاصله کړو اوبیا دډېر افرادو فعالیتونه متفق کړو چې یوې سمې او صحیح نتیجې ته ورسېږو.

وایې چه په یوه وچه بیدیاکښې یوشل او یوړوند یو ځای شوه، هلته اوبه نه وې، سېوری نه و، ډوډۍ نه و او د دواړو ژوند په خطرکښی و.

ړوند لیاره نه لیده او نه پوهیده چه کومې خواته ودانی اوابادی ده؟

شل ته لوری او لودن معلوم و مګر تللی نشو او پښې یې نه وې.

دوی دواړه وروسته له مفاهمې او موافقې نه په دې راضي شوه چې شل ړانده ته ورپه شاشي، دی به هغه ته لیاره ښئې او هغه به ځي.

په دغه ډول دواړه ودانۍ اوابادۍ ته ورسېدل اویخې اوبه توده ډوډۍ یې پیداکړه، که دغه شان دعمل اشتراک اوګډ فعالیت پیداشو شل او ړوند هم یوځه کولی شي او یوه ځای ته رسېږي که هر یوبیل بیل کوشش کوی یو هم له دې بیابانه ژوندی نشي وتلی اوپه لوږه تنده کښې پاته کېږی.

دیوه ملت دپېشرفت او سعادت لپاره دفکر اوعمل اشتراک ډېره صحیح نسخه ده او ډېر مشکلات پرې حل کېږي.

کارونه د نتیجې اوفایدې په لحاظ په دوه ډوله دي:

یو هغه کارونه دي چه نتیجه یې ژر لاس ته راځي اوګټه یې په لږ وخت کښې معلومېږي، ځینې نورداسې دي چه نفع او فایده یې ځنډ غواړي اوپس له ډېر انتظاره یې نتیجه راوزي.

ددی دواړو کارونو مثا ل داسې دی لکه ځینې حیوانات یا نباتات چه په لږ وخت کښی لوئېږي اوپه لږ وخت کښې نتیجه ورکوي، ځینې نورپه ډېر وخت کښې کما ل ته رسېږي اوثمره یې پس له ډېر وخته ښکارېږي.

یو چرګوړی په څو ورځو کښی له هګۍ راوزي او په څو میاشتو کښې په هګیو راځي او ډېر بچې راوړي یوه اسپه پس له څو میاشتو یوبچی راوړي او هغه هم پس له ډېرو مباشتو دسپرلي کېږي او ډېر انتظار په کاردی چه یوسړی یوه ځای ته ورسوی.

همدغه شان یو حیوان په څومیاشتوکښی بلوغ او کما ل ته رسېږي او یو انسان پس له ډېر وکلونو رشد او ځلمیتوب ته رسېږي نو هغه نتایج چه پس له ډېر وخته په لاس راځي له هغو نتایجونه ستراو مهم دي چه په څو ورځوکښې حاصلېږي کارونه او اعما ل هم دنتا یجو او فوایدو په اعتبار ځېنې آني اوځینې ځنډنی دي.

څنګه چه علاجونه او چارې په فوري او اساسي علاجونو بېلېږي او بی له یوه فوري او آني ضرورته مونږ دخپلو رنځورانو اساسي علاج ته متوجه کېږو، باید کارونه هم په اساسي ډول شروع کړو او هغه کارونه چه پس له ځنډه ځنډنی فواید لري له نظره نه غورځوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم ملتونه چه کارته دآني اوفوري منافعو په لحاظ ګوري او نتايجوته انتظارنشي ايستلی هغوی له لويو او مهمو منافعو محروم دي اوتل بې په چرګو او چرګورو نظر وي هغوئ ددی په ځای چه د څوکالولپاره اساسي پلانو نه طرح کړي او هغه عملي کړي شپې او ورځې په نظرکښی نيسي او د چا خبره خپلې شپې تيروي.

هغوی په دې باندې ښه نه دي پوه شوي چه دملتونو عمرلکه ديوه فرد عمر لنډ او محدودنه دی چه په دغسې لنډو پروګرامونو سرته ورسېږي او اني ګټې په نظرکښی ونيسي.

هرکله چه يو دهقان تخم کري او نه مياشتې وروسته حاصل اخلي يوملت بايد داسې تخمونه هم وکري چه شل ديرش کاله يايو قرن او دوه قرنه وروسته نتايج ورکوي او فوايد بې ظا هرېږي.

دديموکراسي حکومتونو او استبدادي حکومتونو يوفرق همدغه دی چه په کوم ځای کښې چه ملی شوراګانې موجودې وي او د ملت وکلاٴ دملت خيرو شرسنجوي نود ملت عمر او پاينت په نظرکښې نيسي او دنقشو طرحه کولو په وخت کښې دملت عاقبت او آينده سنجوي مګر يو مستبد حکومت چه هرڅه کوي خپلې شخصي ګټې ته ګوري او د خپل عمر په احاطه کښې د ځان ګټه لټوي. مونږ بايد په اجتماعي امورو اوکارونوکښې اساسي بهبود له نظره ونه غورځوو اولوټه ايښودل او تېرېدل په هيڅ کار کښې غوره نکړو او يو فرد دا نشي کولی چه په خپل کار او عمل کښې سل کاله وروسته په نظرکښې ونيسي، يوملت خو بايد خپله اينده اوراتلونکی نسل هېر نکړي اوداسی کارونه وکړي چه لمسو او کړوسو ته بې هم نفع اوفايده ورسېږي او د ودانۍ اساس بې ډېر ټينګ اومتين وي، هر کله چه يو سپين ږيری دهقان په اخرعمر کښې نوی نيالګی ږدي چه روستنی بې سيوري ته کښيني او ميوه بې وخوري يوملت به ولې داسې کوي چه لکه يو دکاندار هر وخت ځانته له بازاره مېوه واخلی او دباغ جوړولو په فکر کښې نه وي.

له کار سره علاقه

په کتابونوکښې بې راوړيدي چه له کارسره علاقه دسړی ټول فکر دکار خواته متوجه کوي او هر څومره چه د کار مينه په زړه کښې زياته شي دانسان په کوښښ کښې هغومره زياتوالی راځي اوکار ښه کېږي.

دا خبره محض کتابي خبره هم نه ده کله که تاسې پخپلو مزدورانو پسې دکار کولو په وخت کښې څارکړی وي دا به درته معلومه شوی وي چه نارسته لوګری خپل لوربه لوټه تيره کوي او هيڅ کارنه کوي ځکه چه هغه له کارسره مينه اوعلاقه نه لري او دکار شوق بې په زړه کښې نشته، ډېر خلق دي چه سړی و رځنې د حا ل احوال پوښتنه وکړي وائي شکر دی شپې او ورځې تيرېږي، نوهغه څوک چه محض دشپو او ورځو تيرېدل غنيمت ګڼي او شکرونه باسي هغه به کار ته په څه نظرګوري اوله کارسره به څه علاقه لري؟

زمونږ ډېر ښه مامورين او کار کونکي هغه کسان دي چې په حاضری ټينګ دي او په وخت کارته راځي که څه هم هيڅ کارنه کوي او قصې کوي.

اکثره خلق چه له اجتماعی امورو سره علاقه ښئي په دې ټکي ډېر زوراچوي چه څوک کارنه کوي له کارسره علاقه نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ربنتیا ووایو تشخیص بد تشخیص نه دی، خلقو مرض راله پېژندلی دی مګر په علاج کښې نه دی کړېدلی چه له کارسره علاقه څه وخت او څنګه پیداکېږي؟

پخوا له دېنه چه وګړي دتعلیم او تربیت په اثر یو اجتماعی شعوراو احساس پیداکړي او وطن خپل کور وګڼي او د مزدورانو چم ورسره ونکړي مونږ څه کولی شو؟ اودکار علاقه څنګه پیداکولی شو؟ ددې سوال په جواب کښی د هرچا خوښه چه هر څه وايي، زه خو یو ه مهم ټکی ته اشاره کوم او وایم که دلته غړیدونکی او بینا سترګې پیداشوې اوکارته بې کتل ارومرو له کارسره علاقه پیداکېږي او کارونه ښه کېږي، تراوسه پوری خوپه هره اداره کښی له یو آمر اومشر د تفتیش په ډول ننوزي سمدلاسه حاضر ي ګوري او بل هېڅ شی نشي لیدلی تر دې وخته خو مونږ د حاضرۍ اخستلو او حاضرۍ لیدلو نه نه یو اووښتی اوکار ته نه ګورو، په هېڅ اداره کښې هېڅوک په وزګار کښینا ستلو او کارنه کولو له جزا لاندې نه دی راغلی او حاضر ګڼل شوی دی هرکله که د کار مبصرین په کارپسې وګرزېدل او کارته بې کتل، دهر چا پېشرفت او ترقی دکارله مخې شوه او نورشیان له مینځه ووتل له کار سره به علاقه پیداشي او کارته به په مینه او محبت خلق وګوري.

انسان له خپل پېشرفت اوخپلی ترقۍ سره ټینګه علاقه لري که ترقي بې له کارکولو په بل راز ممکنه نه وه او د چا کارنه ورکیده دکارمینه په زړونو کښې ځای نیسي او له کارسره علاقه پیداکېږي.

په هر بازار کښې چه هره متاع ښه خرڅېږي خلق هماغه شی ورته راوړي اوپه هماغه شي پسې ګرزي،که د کارخریداران پیداشوه او کارونو قدر او قیمت پیداکړه د خلقو په مټو کښی به زور او قوت پیداشي او ډېر درانه پېټی به په اسانه اوچتوی، بیا به زړونه دغسې ساړه نه وي او خلق به دتملق او چاپلوسۍ په عوض کارکوي او هرڅه به دکار په لمن کښې غواړي خلق به په دې پوه شي چه کار او زیار لکه یو کامل پیر خپل مرید لوړو مراتبو او مدارجو ته رسولی شي او په کارباندې هر راز کارونه کېږي.

که زمونږ ښارته یونوی کاروان راغی اودکار ښایسته اوښکلې منظره بې خلقوته وښودله بیا به دکار غلامۍ په بادارۍ اوسردارۍ خپله بڼه بدله کړي او پادشاهان به بې خرېداران شي.

اوس خو کاردنوکرانو او مزدورانو کاردی مګرکه اصلي او حقیقي څیره بې ښکاره شوه زلیخابه بې په مینه او محبت افتخار وکړي او داغلام به .زښت ډېر عزیز شي.

عقیده

له دې حربي ټانکونو نه هغه خوا دډېرو توپونو اوډېرو لښکروتر شا له هوايي طیارونه ډېر پورته یو دا راز قوت لیدل کېږي چه په ټولو قوتونو غالب دی. له دې قوت سره نه او ر او نه اوبه مقاومت کولی شي او نه ورسره په توره او علم مقابله کېږی.

داقوت هغه عقیده ده چه انسان هر راز ایثار اوقربانۍ ته تیاروي اوپه ملتونو کښې یو فعا ل عقل، نه وېرېدونکی عشق، فرهادی عزم اوسیلابي حرکت پیداکوي چه هېڅوک او هېڅ شی بې مخه نشي نیولی، که تاسې کوم داسې ملت ګورئ چه هغه په هېڅ شي عقیده او باور نه لري او دهېڅ شي لپاره له سر او ماله نشي تېرېدلی یقین وکړئ چه هغه ملت لکه داوبو ځګ ډېر ژر ورکېږي او محوه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د روح خوشحالي او دزړه اطمینان چه سړی یې نه په ما ل او دولت کښې موندلی شي او نه یې دعلم وفلسفې په رڼا کښې ځوک مومي نه په لوړو ماڼیو کښې پیداکېږي نه په زیب و زینت او جاه وجلال کښې لیده شي دعقیدې خاوندان یې دعقیدې په لاره کښې په هرقدم کښې مومي او هرساعت یې استقبا ل کوي.

کوم کسان چه نه په دینی اساسانو ایمان لری اونه په اخلاقي او روحاني نوامیسوګرو هیدلی دی، نه یې په نظرکښې ملي شعایرڅه قیمت لري، هغه په هېڅ مه حسابوئ او هېڅ یې وګڼئ.

انسان یوازی هغه چا ته نه وایي چه شکل اوبڼه یې د بنیادمو وي او دانسانانو جامې یې اغوستی وي، هغه اشخاص چه له خوراک او ځکاک نه هغه خوا نور څه نه پېژني او له مادي خوندونونه غیر بله قبله اوکعبه نه لري هغه باید د هوا دمرغانو په شمیرکښې راشي چې ددنیا له باغ وبڼ نه میوې او دانې ټولوي، په ګڼو اوشنو بڼونو کښې اوسي او نور هېڅ کار نه لري اود هېڅ کارنه دي.

بې عقیدې خلق لکه دلارو او کوڅو ځځلې داسې وي چه هوایي بادونه یې هرې خواته وړي او لوبې پرې کوي، مګر هغه چه عقیده لري او په یوه عقیده ټینګ ولاړدی دهغوی عزم او اراده دومره قوي وي چې د نمرود له اوره هم نه وېرېږي او په خطراتو ډېر زړور ورځي.

دعقیدې پیداکول او ټینګول یوقوي او مقتدر پالونکی غواړي چه عملاً د عقیدې په نشر او تحکیم کښې برخه واخلي او دعقیدې عاشق وبلل شي.

دعقیدې په ټینګوالی او ککلوالی کښې ادبیات ډېره حصه لري بلکه کیدای شي چه عقاید ایجاد کړي او یوملت دځینو شیانو معتقد وګرزوي.

دغه دوطنیت او ملیت مفکوره چه د ځینو اقوامو لپاره عقیده ګرزېدلې ده په اصل کښې ددې عصر د ادب مولود دی اوشعرو ادب په کښې عقیدوي قوت پیدا کړی دی. ځکه چه شعر او ادب عقاید ټینګوي، فلسفه او سیاست په عقایدوکښې ضعف او فتور راولي او له خرافاتو سره یې برابروي د شعر او ادب دا وظیفه ده چه معتقدات او اخلاقي مبادي ټینګ وساتي او په دغسې ذهني روابطو د یوه ملت ارتباط او اتصا ل قوي کړي.

اخلاق

ښایي چه داعنوان د هر چا خوښ نشي او هرڅوک دغه مضمون تراخره ونه لولي مګر زنځورانو ته سړی بېخو نده دارو هم ورکوي او دواګانې اکثره بد خونده او بې مزې وي.

مونږ ډېر سره اوسپین مخونه، غټ ځټونه اوقوی وجودونه ګورو چه په راز راز روحي او اخلاقي مرضونو اخته دي او ډاکترانو ته ځانونه نه ښيي.

زمونږ طبیان هم په دغسې نا جوړیو نه نه شي پوهېدلی اوله مریض نه دطبیب حا ل ډېر بتر معلومېږي.

دیوه ملت دپاره ترهرڅه دمخه داپه کار دی چه خپل اخلاقي شان او وضعیت ته ملتفت شي او خپل زړه او دماغ معاینه کړي. داخلاقو رڼا زمونږ په هیوادکښې لکه دغلو ډیوه ډېره خړه اوکم نوره ده په دغسې تیاره او تورتم کښې د انسانیت اوسریتوب صفات او خویونه ورکېږي اوسړي ته څه نه پاته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ اوس نږدې نږدې داسې مرحلې ته رسېدلي يو چه بد اخلاق ښه ګڼو اوپه ناوړه خويونو افتخار كوو ځكه چې اخلاقي ذايقه موبايللي ده او خواړه راباندې ترخه لګېږي.
اوس مونږ فريب، چل او ټګي هوښياري بولو، له يوه او بل سره مجامله او منافقت، بېځايه مراعاتونه او د حق ويلو په ځاى كښې چوپ كښېناستل مهارت اوهنر ګڼو، صداقت راته دساد ګانو خوى او خصلت معلومېږي اوسخاوت دبدوى او ابتدائي اقوامو عادت شمېرو.
ډېر خلق شته چه له اخلاقي مباحثو څخه مرېښت اوبې نيازي ښكاره كوي او وايي هغه خويونه چه پخواستايل كيده اوس نه په كارېږي، مونږ بايد زاړه تعليمونه پرېږدو او په دې اقتصادي عصركښې د جود اوسخا سندرې ونه وايو.
زه دا منم چه ددې عصر اقتضا په اخلاقو او عاداتو كښې څه تغير پېښ كړى او اخلاقي ذوق بې څه قدرته اړولى دى.
په دې وخت كښې دصداقت اوسخاوت عناوين د چا توجه نه جلبوي مګر دانشم منلى چه اخلاقي تعليم بيفايدې دى او ضرورت ورته نشته.
ترڅو پورې چه انسان په دروغو شرمېږي، تر هغه وخته چه يو انسان دبل انسان صميميت او ملګرتياته محتاج دى، ترهغه زمانه چې انسان په مينه او معاونت خوشحالېږي او د دوستۍ قدر كوي مونږ به رښتيا او وفا، اخلاص او محبت، ايثار او سخا ستايو او احسان ونېكۍ ته به په ښه سترګه ګورو.
ځينې كسان چه په دوايروكښې كارونه كوي اورسمي وظايف لري هغوى داخلاقو له كتابه يو يادوه شيه غوره كړى او هماغه كافي ګڼي.
دوى ډېر ځله په وظيفه شناسۍ او پاك نفسۍ وياړي او دچا اخلاقي مراعات په ځان لازم نه ګڼي بلكه بې پروايي اوبې اعتنايي ورته ښه معلومېږي او له لحاظ و خاطر سره مجادله ضرور بولى. دا راز خلق سره له جديت اوفعاليته اوسره له دې چه له چا نه رشوتو نه نه اخلي اوله حقه نه تېرېږي خلقو ته ښه نه معلومېږي او په نفرت ليدل كېږي ځكه چه دوى هغه انساني اواخلاقي جاذبه نه لري چه د خلقو توجه جلبوى اوپه زړونو تسلط پيداكوي.
دوى په دې رازنه دي پوهېدلي چه ژوندون يوازې فعاليت او ماشيني حركت نه دى چه سړى پرې اكتفا وكړي او په نور څه پسې ونه ګرزي.
څنګه چه مونږ په اجتماعي حيات كښې يو دبل لپاره كار كوو او تعاون ته اړيو، يو دبل ترضيې ته هم محتاج يو او ددوستانه علايقو او روابطو په ساتلو ترهغه حده چه اخلاق اجازه راكوي مكلف ګڼل كېږو.
اجتماعي ژوندله مونږ نه داغواړي چه له خلقو سره يو ښه راز اتصا ل او قرابت پيداكړو او د اخلاقو په مرسته په زړونوكښې محبتونه توليد كړو.
ښه اخلاق او ښه خويونه د همدې دپاره دي چه مونږ يوله بله نږدې او په مونږ كښې اجتماعي همدردي پيداكړي.
كه دغه انساني جاذبه نه وي موجوده نو دغه كلي او ښارونه چه مونږ په كښې او سو، مونږ نشي راټولولى او د دوه ورونو ژوند هم ډېر تر يخېږي او بېخونده كېږي.
اخلاق بايد په مونږكښې لوربنه او پيرزوينه پيداكړي، له زړونو اوسينو څخه عنادونه او حسد و كدورت وباسي، ژبه په رښتيا ويلو او حق بيانولو وچلوي او دحرص اوشهواتو مخه ونيسي.
د يوه ملت اخلاق چه فاسد او خراب شي هغه ارومرو د انحطاط اوپېتوالى خوا ته درومي او له ډېرو بدبختيو سره مواجه كېږي.
په يوه ملت كښې كه اخلاقي پابندي نه وي مو جوده، هلته قوانين او اجتماعي نظام د مفاسدو او مظالمو مخه ښه نشي نيولى او عدالت ښه نه قايمېږي، هغه خلق چه له ښو اخلاقو تېر شوي دي او اخلاقى تربيه نه لري هلته ډېر فجايع او مصيبتونه ليدل كېږي او انسانان سمه لاره پرېږدي په نفس وشيطان، هوا او هوس پسې درومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته عياشي اوشهوت پرستي، دروغ ويل او حق پټول رواج پيداکوي او دخيرو صلاح مينه له زړونو څخه وزي، په انساني شعوراو ادارک کښې تغيير پېښېږي، دښو او بدو تميز څوک نشي کولی، دفضايلو قدر او قيمت کمېږي، صبرو ثبات استقامت او حقانيت په افرادو کښې نه پاته کېږي، هر څوک هرڅه کوي او شرم و حياله سترګو وزي، هغه تقویٰ او عفت چه انسان له هلاکت او رذالت څخه ساتي ضايع کېږي او افراط و تفريط د عدالت او مساوات ځای نيسي.

ددغو ټولو ملاحظاتو په اثر يوملت بايد خپلې خزانې دومره ټينګې ونه ساتي لکه چې خپل ملي او عالي اخلاق ساتي.

داخلاقو ساتنه ترهرڅه زياته ضرورده، که اخلاق نه و، هيڅ نشته او هيڅ نه پکارېږي. بې اخلاقو ژوند د مريضانو او رنځورانو ژوند دی چه له ډېرو شتو سره بېخونده او بې مزې وي.

دغه راز نا جوړتيا صحيح اديان او ليکوال ورکولی اوکمولی شي او د همدوی کار دی چه لوړ او عالي اخلاق په ملت کښې وساتي او محوه کېدوته يې پرې نږدي.

تعليم او تربيت

چاچه دتعليم اوتربيت ټکی اوريدلی او د دواړو په مفهوم اومعنی کښې يې غور او دقت کړی دی هغه پوهېږي چه تعليم بېل شی او تربيت بېل شی دی.

علم په ټوله نړی کښې تقريباً يو راز وي مګر تربيت په هرملت او هرمملکت کښې بل راز کېږي. علم په لږ وخت کښې ديو څه کتابونو په ورلو او ترجمه کولو له يوه ځايه بل ځای ته نقل شي مګر دتربيت انتقا ل عمرونه اوډېر وسايل غواړي.

دعلم ښودنه د يوه ملا او معلم کاردی، مګرتربيه کو ل دمحيط او جامعې، دمور اوپلار، دکوراو کورنۍ، ديوه قايد او مرشد وظيفه ده.

علم په الفاظو اوکلماتوکښې ځای لري مګرتربيت په عمل اوکردار کښې ځان ښئې.

دغه راز تعبيرات زښت ډېر دي اوسړی کولی شي چه دتعليم اوتربيت راز راز تعريفونه وکړي او بيل بيل لفظونه ورته په هره ژبه کښې پيداکړي. تعليم ته ښودنه يا پوهونه ووايي او تربيت روزنه اوپالنه وبولي، هغه آسان او دا ګران کار وګڼي. دمدنيت او تهذيب، اخلاقو او عاداتو اساس تربيت وبولي او په اختراعاتو او اکتشافاتو کښې علم ته زياته برخه ورکړي.

دا کېدای شي چه ديوه سړی فهم او ادارک، پوهه اوهوښياري زياته وي، کتابونه يې ډېر لوستی وي، معلومات يې له مدني اشخاصونه هېڅ کم نه وي مګر دتهذيب اوتمدن په لحاظ په ډېرو ابتدايي مراحلو کښې پاته وي.

يو سړی داکولی شي چه دمعلوماتو او نظرياتو په اعتبارد خپلې جامعې اومحيط له عمومي سطحې ډېرلوړ شي، خپل لباس اوخپل ظواهر بل راز کړي مګر خپله محيطي او نژادي تربيه هغومره نشي اړولی او هغه ترقي چه په هغه خوا کښې کوي دلته يې لسمه برخه هم نشي کړای.

رښتيا وايي چه ځنګه غر هغسې يې کربوړی، که يوسړی هر څه وکړي او سل رازه صابون په ځان ووهي بيا هم دخپل هيواد تربيوي رنګ له ځانه نشي لرې کولی اوخپله ملي تربيه نشي اړولی.

ښايي چه تاسې په غرونو کښې له سمې نه ښه ښه ملايان پيداکړئ چه دکتاب په حاشو اونکتو به ډېرښه پوهېږي، په منطق او فلسفه کښې به يې شهرت لرې ځايوته رسيدلی وي مګر وضعيت ا و ناسته ولاړه به يې دغره والو وي او په اخلاقو او عاداتو کښې به له هغوئ نه څه ډېرفرق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه به په ښارونوکښې ډېرې شپې تېرې کړی وي، علم به يې له سمې او اوارې نه غره ته خېژولی وي مګر دښاروالو او سمه والو تربيت به يې له ځانه سره نه وي وړی. ډېر پوهان به وي چه په ډېرو دقيقو علمي مسايلو به پوهېږي مګرکوم نواقص او عيبونه چه د محيط په تربيه کښې وي هغه به نشي ليدای اوپه دې باب کښې به له عوامو ډېر فرق نه لري.

دلته هغه مشهوره قصه رايادېږي چه دپښتنو په سيمه کښې دوه غرونه دي يوته ايلم او بل ته دوه سری وايي، څه خلق چه دايلم په لمنه کښې اوسي هغوی خپل غرجګ ګڼي، څه نور چې د دوه سری په اړخ پراته دي هغوی وايي دوه سری هسک غر دی.

ددوی په مينځ کښې هروخت په دې خبره جګړه وي اوکله کله په کښې سرونه هم ماتېږي، په دغه ځای کښې کوم وخت يوطالب العلم له خپل استاذ سره دابحث راواخيست چه مونږ ولې ټول عمر په خوشې خبره جنګونه کوو او يوبل ژوبلوو؟ دانا پوهې بايد ورکه کړو او داعادات پرېږدو، استاذ هم دده تائيدکاوه او دا جنګونه يې د حماقت او نادانۍ سنداو حجت ګاڼه، په دې بحث کښې له طالب نه وويل شوه معلومه خبره ده چې دايلم غرجګ دی او دوه سری ټيټ دی، دلته دملاصاحب هغه ټولې خبرې هېرې شوې او طالب ته يې په بدو او ردو ويلو شروع وکړه، طالب هم دايلم په غره ټينګ ولاړو او له استاذ سره په جګړه اخته شو.

وګورئ! دوی دواړه دعلم اوپوهې له خوا پوهيدل چه دا جګړه د ناپوهۍ علامه ده مګر د محيط له تاثيره يې ځانونه خلاص نشوکړای اوکه هر څه و، بيا هم يو د ايلم او بل د دوه سری و.

علم او پوهه سړی پوه کولی شي مګر منع کولی يې نشي ځکه چه تربيه په علم باندې غلبه لري. يوسړی داکولی شي چه بل په خبره پوه کړي مګر ښه کولی يې نه شي، انسان په ډېرو شيانو پوهېږي مګر کوی يې نه، پوهول دعلم کاردی مګرښه کول اوپه ښه لاره بيول صحيح تربيت غواړي.

دقضاوت شعور

ځينې کسان دي چه په خپله پړه نه شي پوهېدلی او تل نور خلک په خپل حق کښې ملامت بولي. دوی هرڅه کولی شي مګر په ځان باندې دملامتۍ حکم نشي کولی او خپله ګناه ورته دنورو له ټوا به ښه ښکاري، دوی په خپل ځان او په خپلو کړو هيڅ قصورنهويني او داسې معلومېږي لکه چې ددوی سترګې د ځان د ليدو د پاره نه وي.

د دوی د ډيوې لاندې همېشه تياره موجود وي او هغه څه چې بايد په ځان کښې وګوري په جهان کښې يې ګوري.

دوی چې په خپل ګرېوان کښې سرښکته کړي او ځانته متوجه شي يوه ذره ملامتي نه شي ليدای مګرچې بل ته متوجه شي ډېر واړه شيان په نظرکښې غټ ورځي او په لږمانه کښې هډوکې پيداکوي ددغسې اشخاصو انساني شعو ډېر کمزوری وي او دوجدان سترګې يې ړندې وي.

دا راز خلک دانصاف او عدالت په پوله هم کله نه وي تېرشوي، او دبل آس له خپل ټټو سره هېڅکله نه برابر وي. دغسې انسانان چې دخپل عيب او قصور له ليدلو عاجزدي اودغه توان نه لري چي په خپله سهوه او خپل نقصان اعتراف وکړي، دخپل ځان اصلاح هېڅکله نه شي کولی او خپل عيب ورته هنر معلومېږي.

هغه دقضاوت شعور چه په حيوان کښې نشته او په انسان کښې شته سړی مجبوروي چې خپل ښه اوبد وسنجوي او هغه وخت چه دده معامله له نورو سره پيداشي ځا نته تر خځ ونه وهي او ډېره ښه منصفي وکړي.

هغه وخت چې انسان د ځان او دبل په حق کښې حکميت کوي او ځانته دقضاوت په حق قايلېږي بايد خود خواهي او خود غرضي پرېږدي، د ځان مينه له زړه نه وباسي، د خپل اوپردی فرق ونه کړي، د حق په ستونی پښې کښېنږدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او له حقه څخه تېر نشي، عدالت او حقانيت له انسان نه همدغه تقاضا لري او دقضاوت شعور داغواړي چې انسان به له ځا نه سترګې نه پټوي او په خپل قصور به اعتراف کوي.
زه دانه وايم چه څوک به هېڅکله کوم بد يا ناوړه کارنه کوي، هېڅکله به د چا په حق کښې ګرم او ملامت نه وي او نه به د نفس او شيطان په لار درومي ځکه چه زه په دنيا کښې ديوه معصوم انسان انتظار نه لرم او دانسانانو په هيواد کښې پرښتې نه غواړم، زما آرزو يوازې همدغه ده چې انسان يواخلاقي احساس او دقضاوت صحيح شعور ولري چه خپل نفس هم محاکمه کړی شي اوپه خپله ګناه اعتراف وکړي. کله چه انسان له ځانه سره يوازې کېږي او په خپل ګرېوان کښې سرښکته کوي بايد خپل عيبونه خپل نقصانونه وليدای شي او ندامت وکړي. همدغه پښيماني او ندامت انسان اصلاح کوي او پاک خدای پرې خوشحالېږي.
انسانان هم هغه انسانان ډېرښه ګڼي چه په حق اعتراف کوي او خپله پړه مني، هغه څوک چې ګناه کوي او ځان ګناهکارنه بولي، هرڅوک ورته په قهر اونفرت ګوري او د خدای درحم او مهربانۍ مستحق نه ګڼل کېږي، دانسان اوشيطان فرق همدغه دی چې يو په خپل قصور او پخپله ګناه اقرار کوي او مغفرت غواړي، هغه بل د خپلې سرکشۍ او نافر مانۍ دپاره دلايل پيداکوي او ځان ګرم نه بولي.
دعصيان او بغاوت فرق هم همدغه دی او هغه شی چې له ګناه نه لوی جرم بلل کېږي په خپله ګناه نه قايليد ل او خپله پړه نه منل دی.

ذوق

څوک چه د يوه ښه شعر په لوستلو، ديوې ښکلې نغمې په اروېدلو، ديوې ښې منظرې په ليدلو پخپل نفسی حالت او کيفيت کښی تغير وينی او د خوشحالۍ احساس کوی هغه ته د ذوق خاوند ويل کېږي، او هغه چه له دې ټولو شيانو پټې سترګې تېرېږي او په بې اعتنايې ورته ګوري د بې ذوقو په ټولګی کښې راځي.
د يوه مدنی او بدوی انسان فرق هم د ذوق او حساسيت په اعتبار ډېر ښه معلومېږي.
هغه څه چه يوشاعر او دشعور خاوندېې داسمان په رڼو ستورو، دسپوږمۍ په سپينه رڼا، د درياب په مستۍ، دشنو بڼونو په سمسو رتيا، دبلبلو په نغمو، دښکلو په ناز او خنداکښې ګوري د غرو شپانه اوساده انسانان يې هم وينې مګرپه دواړو يوشان اثرنه کوي او په احساس کښی يې ډېر تفاوت موجود وي.
هغه کسان چه د شعر او ادب له اغېزې لاندې نه دي راغلي او دغه حلال سحر پرې تاثير نه کوي بايد پخپل ځان ووېرېږي اوپوه شي چه انساني احساس يې ډېر کمزوری دی او له ذوق څخه لږه برخه لري.
هغه ذوق چه انسان ته دخوړو اوترو و خوند ښئي حيوانات يې هم لري او مچان هم د خوړو احساس کولی شي مګر هغه بل ذوق چه دلطايفو او محاسنو په خوند باندې پوهيدل دی هغه يو بل شان تلذذ دی چه په خوراکو نوکښې هېڅکله نه موندل کېږي او له شهواني خوندو نه هسک مقام لري.
دا ذوق بلبله دګلزار لورته بيايي اوهغه ذوق کارغه په مردارو پسی ګرزوي. بې ذوقی د انسان لپاره لوی عيب دی اوهغه څوک چه دښو خبرو او انسانی فضايلو په خونداو کيف نشي پوهېدلی له ډېر لوی نعمته محروم دی. هغه چاته چه دزرکو له اوازه درزکو کباب خوندورکوي او د رباب له ترنګه دغوری شرنګ ته زيات خوشحالېږي د هغه په حا ل افسوس او حسرت په کار دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان خلق دوطن له خرابۍ نه د خپلي اشتها په خرابۍ ډېر خپه کېږي اوبې له شخوند وهلوپه خوندنشي پوهيدلی. څوک چه د خير رسولو اوعواطفو ذوق پيداکړي هغه بيا له دېنه چه ځان ورې پرېږدي او بل موړ کړي ډېر خونداخلی اودغه مزه په ډېرو خوندورو طعامونوکښې نه مومي.
پوهان اومشران بايد دصحيح اوانسانی ذوق په پيداکولو او روزلو کوښښ وکړي او حيواني ذوقونه په انساني ذوقونو بدل کاندي. هغه کسان چه دشهواتوپه استسقی اخته دي او داتنده پکښې زياته شوېده که هغوی هرڅومره خوړوب اوسيراب شي نسونه بې پرسېږي اومري مګر تنده بې نه ماتېږي او قناعت ئې نه حاصلېږي.
ددوی اساسي علاج دانه دی چه خواړه او اوبه پرې زيات کړو بلکه اصلي چاره بې پرهيز او درنځور ذوق مخالفت دی.
که ذوق مريض اوعليل وي ياله فسق اوفجورسره اشناشي دغه ملکوتي انسان د حيواناتو په غوجل کښې ترې اومقام بې ټيټوي مګرکه دغه مادي ذوق له معنوي عالم سره اشنايي پيداکړي او نور خوندونه وپېژني انساني سويه لوړېږي اوعالي اخلاق په محيط کښې رواج مومي. دذوق تربيه او پالنه دعالي ادب اوشعر کاردی او په ادبي درسونو ذوق عرفاني کېږي.
هغه روحي امراض چه ډاکتران بې علاج نشي کړای دشعر او ادب خاوندان بې په اسانۍ چاره کولی شي.
که په شعر او ادب کښې معنوي ذوق او عرفاني شعور حلول وکړي او شاعر دظوا هرو په ځای حقايق او معاني وستائي کيدای شي چه ديوه ملت په روحياتو، اخلاقو او عاداتو کښې تغير پيښ کړي او ذوق بې ورواړوی.
هغه احساس او هغه مينه چه له سليم ذوق څخه پيدا کېږي په اجتماع کښې ډېر ښه تاثير لري او د ډېرو بدبختيو علاج پرې کېږي.

خيال

خيا ل يوپټ معنوي قوت دی چه له واقعاتو اومحسوساتو نه هغه خواځېنې شيانويني او په غيبي حقايقو پورې زړه ترې.
په کومه لاره چه خيا ل تللی شي هلته عقل د ړندو په شان ټپرېږي او څه نه ويني. د انسان د فکر او عقل مانۍ په خيا ل ولاړه ده او دملتونو په حيات کښې ډېره ستره او مهمه برخه لري.
کوم علوم چه عقل پرې يقين کړی دی او دخيا ل برخه په کښې ډېره لږه معلومېږي که غوراو دقت وکړو خيا ل په کښې ډېره برخه لري.
که تاسې له يوه رياضي دان څخه د (واحد) تعريف وغواړئ چه درياضيانو ابتدا او انتها ګڼل کېږي يا د هندسې له يوه عالم څخه د (نقطې) پوښتنه وکړئ چه ټول خطوط ورځنې پيداشوي اوله خطوطو څخه بياطو ل، عرض او عمق يعنې مقائيس ثلاثه پيداشوی دغه دواړه شيان بې له خياله وجودنلری. دغه دصحراکانې چه مونږ بې په حجريت او کاڼيتوب پېژنو دا هم دخيا ل اغېزه ده او دانسان تحليل دتحجر اوتجمدپه صورت ورته قايل شوی دی.
که چيری انسان د خيا ل له قوته محروم وای اوبې له محسوساتو بې نور څه نه ليدلی عقل اوفکر بې دغی درجې ته نشو رسېدلی اوپه غيب بې ايمان نشو راوړلی. خيا ل په انساني ژوند کښې نشاط اوسرورپيداکوي او احساسات وعواطف

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزی. هغه شی چه دانسان په نظرکښې معنوي محسنات او روحي آما ل ځلوي هغه خيا ل دی او همدغه شی لکه يو ه ښکلې حوره انسان په هر حا ل کښې خوښ او خوشحاله ساتي.
دوطنخواهي احساس، د ازادۍ ارزو، دشهرت تمنا دانسان يوه خيالي معشوقه ده او همدغه شی يې يوې خوا او بلې خواته بيا يي اولوی لوی کارونه پرې کوي. .همدغه انسانی تخيلات دي چه ديوه ملت خواره واره افراد راغونډوي او اجتماعی جذبات و احساسات ژوندی کو ي، خيا ل په شعر او ادب کښې ډېر د خل لري او شعراٴ او ادباٴ د خيا ل په مرسته عواطف اومشاعر راويښوي.
چيرته چه شعر او ادب کمزوری او خيالات مړه وي هغه ملت هم مړبلل کېږي اوانسانان د ماديا تو په مينه کښې ورکېږي هلته په زړونو باندې مايوسي اوافسردګي غلبه پيدا کوي او دعرفاني نهضت او ارتقا مينه له مغزونه وزي.
په دغسې ځايونوکښې خلق په مساجدوکښې ناست وي سرونه يې په زنګنو ايښی وي، خطيبان خطبې او خطابې لولي، مګر د دوی په زړونو کښې هېڅ جذبه هېڅ جوش او حرکت نه پيداکېږي او ټول په مراقبه کښې ويده وي.
مجالس او محافل بې روحه وي، جرايد اومطبوعات څوک نه لولي، خلق ظاهراً په کلو او ښارونو کښې اوسي مګر په زړونوکښې سره بېل او جدا وي.
د هرچا غم او خوشحالی ځانته وي، هېڅوک له هېچا سره رابطه اوعلاقه نه لري، همدردي اوغمشريکي له مينځه ځي او يوه بېشعوره ړند ه دنيا جوړيږي.
که په شعر او ادب کښې له خيا ل او تخيل څخه کارو اخستل شي او له خيا ل نه استفاده وشي له ړندو سترګو نه هم اوښکې تو يوي اوله کاڼو نه سخت زړونه نرموي.
تاسې فرض کړئ چه په يو ځای زورور سيلاب راشي او د ډېرو خلقو کورونه خراب کړي، ډېر مالونه او ډېر انسانان له ځانه سره يوسي اوښځې ونر، ماشومان او سپين ږيري په اوبوکښې لاهو کړي، که مونږ دغه حادثه ديوه خبر اواطلاع په صورت شايع کړو دومره تاثير به ونکړي لکه چه يو اديب دغه واقعه په يوه ډرام کښې تصوير کړي يا يو شاعر ورځنې موثر اومهيج شعر جوړ کړي او خيا ل پکښې خپله ساحري صرف کاندي. داواضحه خبره ده چه خيا ل په عواطفو اواحساساتوباندې حاکميت لري او تعقل محض دغومره رقت او دقت نشي جلبولی.که انسان يوازې دعقل په نغوته کارکولی نو دسيلاب يو مختصر خبر او دتلفاتو احصائيه کافي وه چه دمصيبت ليدونکو دپاره د نورو همدردي اودلسوزي حاصله کړي او د شعر و رومان وظيفه په ځای کړي مګر داهېڅکله نشي چه يوه سره بې روحه معقوله خبره لکه يوشعر اوادبی شاهکار چه له خيا ل اوتخيل نه پکښې کاراخستل شوی په زړونو اثرو کړی او عواطف وخوځوی.

عشق او حرص

کورپه کوراوکلي په کلي ګرزېد مه، دهرچا به چې څه په خدای لوربدل هغه به يې زما په ځولۍ کښې غورځول،رنګ په رنګ غلې او دانې به زما په ګوډې کښې ټوليدې او په کچکو ل کښې به مې خو ډوله ټوکان جمع شوه مګر زه به نه قانع کيدم او زما سر ګرداني نه ورکيدله. له يوه کلي به بل ته تلم اوله بل نه بل ته، هېڅ نه وم خبر چې زما ليلی په کوم کور کښې ده؟ او زه څه شی دومره لالهانده کړی يم؟.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه به لکه د هوا مرغه سرګردانه ګرزېدم او نه به پوهېدم چه دکوم دام او کوم ښکاري ښکاريم؟ ما ته نه وه معلومه چه دا د حرص او لوږی سرګرداني به کله او څنګه قطع شي؟ لکه چه د هوا مرغان په يوه پټی، يوه باغ او يوه بڼ کښې نه ايسارېږي زه هم د يوه کلي او يوه کور په خيرات نه قانع کېدم او په ډېرو ګرزيدو به نه ستړی کيدمه.
زه په دی نه پوهېدم چې د ګلزار بلبلې ولې په دانو پسې نه ځي او لکه کارغان مرداری نه لټوي.
ددې سر کشفول زما دپاره ډېرګران کار و او د دنيا په دغسې اسرارو پوهېدل هم څه اسانه کار نه دی. دعلم او پوهې ريباران د هرچاکورته لاره نه لري او هر چا ته د معرفت له دنيا نه خبر نه راوړي.
ماته دا پته نه لګېده چه دحرص علاج په څه شي کېږي؟ او هغه څه چه دانسان مخه له ټولو شيانو يوه شي ته راګرزوي څه بې بولي ؟
زه ډېره موده دغسې سرګردانه او لالهانده در په در، خاورې په سر وګرزېدم او خير مې غوښته چه نا څاپه مې په يوه ښکلې ليلی سترګې ونښتې او د جما ل پرښتې خپله راته خير راووړ.
زه اوس د بل چا سره خبرې نه کوم او بل څوك نه وينم يوازې له خپلې محبوبې سره راز و نياز لرم او وايم: څه ښه ورځ وه، څه ښه ساعت و چه د کور مزدوره له کاله وتلې وه او تا پخپله له دروازې نه سر راشکاره کړ.
تا ماته وکتل او ما تا ته، پدې کتلو کښې نه پوهېږم څه اثر موجود و، چه زه يې له نورو کورونو راستون کړم او يوازې ستا د در ملنګ شوم. تا ما ته په اصل کښې د عشق او محبت خير راووړ او زما لوږه دې بيخي ورکه کړه. زما د حرص کچکول دې مات کړ او د خوراك و څکاك فکر دې رانه ويووړ. زه اوس د بلبلو د ژوند په راز پوه شوم، ما ته اوس دا علم بې صوته او بې الفاظو حاصل شو چه د حرص علاج بې له عشقه په بل شی نه کېږي.
هر عشق چه وي او هره ليلی چه چا ته ځان ښکاره کړي، د جما ل پرښته وي که د علم و معنی محبوبه له انسان نه بل شی جوړوي او له ذلت او حقارت نه يې خلاصوي. د دنيا حرص او سرګرداني د عشق له برکته کمېږي او کارغان و بلبلې همدغومره فرق لري. هغه ملنګان چه په دغو کوڅو کښې څوك په ديدار او څوك په دنيا پسې ګرزي په ظاهره يو شان معلومېږي مګر په حقيقت کښې يو راز نه دي.
هغه څوك چه بې له يوه ټوك ډوډۍ او غوړ هډوکی بل مطلب نه لري هغه ته ستا درګاه او نورې درګاه څه فرق نه لري مګر چا چه په تا پورې زړه تړلی او ستا ديدار غواړي هغه يوازې ستا د کور طواف کوي او ستا د دېوا ل سيوری د همای له سيوري نه ښه ګڼي.
ستا د ښايست په ګلزار باندې يوازې بلبلو زړه بايللي دي او بس. دا نور ټول هغه هوائي مرغان دي چه د خوړو ميوو د پاره ځي او راځي او هره ورځ شل او سل باغونه لټوي.
ای ګرانې مېنې! ای ښکليه هيواده! ای د ښکلا او نازو نعمت مېرمنې! هغه څوك چه تا نه ويني او ستا عشق يې په زړه کښې نه دی پيدا شوی هغه ستا د درګاه خاورو ته په قدر نه ګوري، ستا د بهار ارزو نه لري ستا په ګلونو لکه بورا او بلبل نه تېرېږي، ستا د جروبيو او آبشارونو، ستا د ښايسته غرونو او ګڼو ځنګلونو د ښايست احساس نشي کولی ستا زرکو او هوسيو ته په مينه او محبت نه ګوري، ستا له ګلونو ډکه ځولۍ پرې اغېزه نه کوي، ستا ډك سيندونه او شنې درې ورته هېڅ معلومېږي.
ګرانه وطنه! تر څو چه د خلقو په نظر کښې ستا د حسن او جما ل شعور او احساس پيدا نشي او بې له غوړې او خوړې مړی نور څه ونه پېژني تر هغه وخته چه انسانان يو معنوي او نظري ذوق او شعور پيدا نکړي ستا محبت د دوی په زړونو کښې ځای نه نيسي.
دغه ډوډۍ غرپ عالم چه بې له نس مړولو بله سودا نلري او د عشق و مينې له جهانه نا خبره دی ستا مينې او محبت ته نشي رسيدلی. دوی له تا نه ډېرې ګټې وکړې مګر ستا عشق يې په زړه کښې پيدا نشو دوی لکه ليوان ستا په رمو کښې ګډ شوه او ډېرې غوښې يې و خوړې مګر ستا نشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په رښتیا چه عشق او مینه د ګټې او فایدې په رڼا کښې نه موندل کیږي او له دغه لارې څوك د عشق مقام ته نه رسیږي.
هو! عشق د نفع او فایدې جغ ته سر نه ټیټوي بلکه شروع یې په دغه قربانۍ باندې کیږي.
عشق د سوداګرۍ متاع نه ده او خیټور پرې نشي پوهیدلی. د عشق درس باید له بلبل او بورا څخه واخستل شي او د شعر و ادب په نغمو کښې د وطن او هیواد عشق و مومو.
دا سندرې د وطن شاعران وائي او شعر و ادب دا کولی شي چه مونږ له دغه عشق سره اشنا کاندي.

دمشرانو عشق

څوک چه لوی شي او دمشرتوب لوړې درجې ته ورسیږي هغه بیا په دغسې ډیوو چه په یوه کورکښې بلیږي ځان نه سېزی او نه لکه هلکان په کوم سپین مخ یا ملالو سترګو خپل زړه بایلي.
هغه هېڅکله ددنیا په سرو او سپنو داسې نه مین کیږي لکه په مال مین سوداګر چه شپه او ورځ ددنیاپه غم کښې ورک وي او بل هېڅ شي ته یې پام نه وي، مال لا څه چه د خپل ځان، خپلو لونو او ځامنو، د خپل ټبراو کهول مینه اودوستی هم پرې دومره غلبه نه کوي چه نور هر څه هیرکړي اویوازې خپل غم وژاړي.
مشران او لوی خلق دغه ټول محبتونه چه واړه خلق یې لري په یوه عشق قربانوي چه هغه دملت او هیوا د عشق دی.
د همدغه عشق په اثر د ملتو مشران دمشرتوب حق پیداکوي او دبابا توب مقام او منزلت مومي.
څنګه چه یو طفل اوکوچنی دډېری ناپوهۍ په وخت کښې خپل پلار پیژني اوپه غیږ کښې ځان ورغورځوی ملتونه هم که هرڅومره بې تعلیمه وي دخپلو خوا خوږو مشرانو تیمز کولی شي او د دوی په څولۍ کښې ځان اچوی، خپل ټول مقدرات دوی ته سپاري او په دوی اعتماد کوي.
دعشق په جاذبه کښې دغه قوت موجوددی چه احمد شاه غوندې د پنځه ویشت کالو ځلمی دټولو پښتنو بابا کړی او دډیلی په تخت یې کښېنوي. دپښتو نخوا اوپښتنو عشق احمدشاه بابا ته لویه شهنشاهي ورکړه او ډیرو سپین ږیرو دده بابا توب ومانه ځکه چه دی رښتیانی مشر و او هغه عشق چه په مشرانو کښې پیداکیږي په ده کښې موجود و.
ده په دروغو خپل وطن او هېواد ته دانه دی ویلی:

ســـــتا دعشــــــق لـــــه وینــــــو ډک شـــــوه ځیګرونـــــــه

ســـــتا پـــــه لاره کښــــــې بــــــايلي ځلمــــــي ســــــرونه

تاتـــــه راشــــــمه زړګــــــی زمـــــا فـــــارغ شــــــي

بــــــې لــــــه تـــــامې انديښــــــنې د زړه مارونــــــــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دډېلـــــــــي تخــــــت هېرومــــــه چــــــه رايـــــــادکړم

زمـــــا دښـــــــکلی پښـــــــتو نخـــــوا دغروســــــــرونه

کـــــه تمامـــــه دنيـــــا يــــو خـــــوا تـــــه بـــــل خـــــواېې

زمـــــا خـــــوښ دی ســــــتا خـــــالي تـــــش ډګرونــــــه

احمــــــد شــــــاه بـــــه دغـــــه ســــــتاقدر هېرنــــــه کـــــا

کـــــه ونيســـــــــي دتمـــــــام جهـــــــان ملکونــــــــه

څوک چه معنوی رشداو بلوغ ته ورسېږي او دمشرتوب درجه وموميي هغه له وطن او هيواد سره همدغسې عشق پيداکوي او وطن ته دعشق په نظرګوري، هغه بيا دغرو په څوکو، دصحرا په لمنو، دوطن په کاڼو او بوټو کښې يوه داسې تجلی اورڼاويني چه هر څوک پې نشي ليدای او هر چا ته څان نه ښئي.

څنګه چه يوښاپيرک څلانده لمرنشي ليدای، يوکوچنی دځلميتوب احساس نشی کړای، ددغو ټيټو ډيو و پټنګان دستورو ډيوو ته نه رسېږي، دغه عالی عشق ته هم هرڅوک نه رسېږي اونشي رسيدلی.

داعشق دمشرانو او لويو خلقو په برخه دی اوبېل کيف لري.

ددې عشق نښې او علامې بل راز دي او څانته شواهد لري. تاسې دغه عشق او د حسن و جما ل عشق سره بيل کړئ او هغه منظره چه دمجنون او ليلی په عشق کښې يې وينئ له سترګو لری کړئ.

دا هغه راز مينه ده چه دپلار او څوی دمرشد او مرېد دشاګرد او استاذ ترمينځ وي اوبې له غمخوری او خير خواهی نورمظاهر نه لري.

په دې عشق کښې نازو نياز، بی پروايي او تغافل نه څائېږي اونه په کښې رقيب او ريبار شته. له دې عشق سره رحم وعاطفه، ثبات او متانت همدردی او ايثار ملګری وی او له هر راز تهمتونو يې لمن پاکه ده.

دلته لېونتوب اوله خپله پرديو ببلېده نشته او نه پکښې دمعشوقو له لاسه شکايت او له رقيبانو سره حسد ليدل کېږي.

له دې عشق سره دپيسومينه او دماداياتو محبت نه يو څای کېږي. هغه څوک چه په پيسو مين وي او پيسې ټولوي هغه هېڅکله يوقام په څان باندې نشی راټولولی. هغه کسان چه قومونه پرې غونډېږي هغه پيسې نه غونډوي او دغه مينه له زړه څخه باسي.

کوم اشخاص چه قصې ګټي هغه پيسې نه ګټي اوپه بت شکنی افتخار کوی.

داکيدای شي چه قلندران او درويشان دملت مشران شي او خلق يې په مشرتوب ومني مګرد پيسو مينان او سود خواره يا بډې خواره هېڅکله دمشرتوب لوړه درجه نه موميي اونه دمشرانو عشق پيداکولی شي.

ای هغو کسانو چه دمشرتوب آرزو لرئ او لويوالی غواړئ!.

راشئ! چه د خود خواهی او ټيټو مينو مراندې او تنابونه پرې کړواو د لمر و سپوږمی په خوا کښې خپلې خيمې ودروو.

راشئ! چه له دې کوچنيو څالو والوزو او لوړپروازونه وکړو.

راشئ! چه يوملي او وطني شعور پيداکړو او دوطن غرو او رغو، کاڼو اوبوټو ته په مينه اومحبت وګورو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه شعور او دغه احساس ژوندی شو بیا به هر یو بل ته محبوب معلومېږي او هېڅوک به هېچا ته په نفرت نه ګوري.
یو بېدای به دخوارانو دلداری کوي، یوعالم به ناپوهانوته سمه لاره ښئي، یو طبیب به د رنځورانو په علاج پسې ګرزي، یو قوی به دضعیف پېتې په اوږو واخلي او ټول به یو له بله ځارېږي.
راشئ! چه همدغسې وکړو او ددې په ځای چه یتیمان وژړوو د یتیمانو اوښکې پاکې کړو او د دردمنو له حاله ځان خبر کړو.

یوازېتوب

هغه خواږه ملګري څه شوه چه ټوله ورځ به مې ورسره لوبې کولې اویو ساعت به هم نه بېلېدو.
هغه کاڼي به اوس چېرته وي چه دشپې به مې هم په جب کښې ساتل او یوه شېبه به مې له ځانه نه بېلول.
هغه ونې به اوس څنګه وي چه مونږ په کښې ټالونه اچول اوله ملګرو سره به مو یو ځای ځنګل.
داشیان اوس یو هم نشته او زه بېخي یوازې یم.
هغه خاورې چه مابه په کوڅوکښې ورسره لوبې کولې باد ویوړې اوزما خوشحالی هم ورسره لاړه.
هغه ډګاټو او لوبو میدان به هم وران شوی وي، د ګودر غاړه به هغسې نه وي د خیزونو ځای به هم بل راز وي.
دا څه وشوه؟ او څه راپېښ شوه چه زه بې له دې ټولو بېل کړم او بېخي یوازې شوم.
زه خو به یوساعت له خپلو ملګرو نه بېلېدم او بې له هغوی مې ساعت نه تېرېده اوس ولې یوملګری نه لرم او چا ته نه نژدې کېږم.
هغه بله ورځ چه زما یو پخوانی ملګری دلته راغلی و، ما ورسره هغسې دمېنې مرکه ونکړه او بل راز راته ښکارېده، هغه به څومره خپه شوی وي اوپه زړه کښې به بې څه تېرشوی وي، هغه به وایي ده اوس خپله جامه بدله کړه او خپل پخوانی اشنایان بې پرېښودل.
ماته خودی زښت ډېرګران و، اوله هرچانه به مې ښه ګاڼه، ده هېڅکله داګمان نه کاوه چه زه به له ده سره دغسې بې پروایي کوم او دده مینه اومحبت به هېروم.
ماهم دغه تصور هېڅکله نه کاوه چه زه او دی به دومره پردی کېږو او زړه ملګرتیا به پرېږدو.
نه پوهېږم زما او دده ترمینځ چاتورې کټوې ګرزولې او زمونږ زړونه بې یوله بله تور کړه.
دی خو زما ډېر خوږ ملګری و، ما ولې دده قدر ونکړ ولې مې ده ته په مینه او محبت ونه کتل؟ کالي بې زاړه و او څه بې نه درلوده که دناپوهی په وجه راته بل راز ښکاره شو؟
زه اوس دعزت اواعتبار خاوند یم او دی لا چانه دی پېژندلی، که کوم بل علت اوسبب موجود دی چه زه او دی بې په زړونوکښې لرې کړو او پخوانی رابطه بې قطع کړه.
ښایي چه دغه خبرې ټولې رښتیا وي، ماډېره موده څه توراو سپین ولوستل اودی په هماغه پخوانی حا ل پاته دی زه اوس له کتابونو اواخبارونوسره اشناشوم او دی یوه چټی نشي لوستلی، زه په یوه ماڼی کښې دماموریت په چوکی ناست یم او دی پخپل کور کښې پوزی نه لري، زما خلق قدر کوي او دده سلام هم نه اخلي مګر دا نو ولې زما اودده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښلتون سبب کېږي ولې زما او دده ملګرتيا قطع کوي. که يو تن څه نه لري اوغريب وي هغه سره به سړی خپله اشنايي قطع کوي او که به مرسته او کومک ورسره کوي.
که دسړی يوملګری ناپوه وي او په څه نه پوهېږي هغه به پوه کوي او که به يې له خپل مجلسه شړي.
هغه انسان چې دپوهې اولياقت دعوه کوي او ځان دپوهانو دډلې ګڼي ځنګه دا قبلولی شي چه د خپل هېواد خواران اوغريبان له خپلې مينې او محبته محروم کړي اوعلم وپوهه دښلتون اولرېوالی موجب وګڼي. داعادات خو له يوه ښاغلی انسان سره نه ښائي.
علم او پوهه بايد يوسړی له نورونه ښېل اولرې نکړي او نه د دنيا عزت او اعتبار يو انسان له خوارانو او غريبانو نه وشکوي.
هغه علم چه دکوډو په شان دوه خواړه ملګري ښېلوي او دغرور موجب ګرزي له ناپوهۍ نه يې زيان او ضرر ډېردی او هغه سواد چه سړی له محيط اواجتماع نه لرې کوي اوله نورونه دسړی زړه توروي په حقيقت کښې همدغه توره کټو ده او ماتول يې پکار دی.
که څوک غواړي چه په اجتماع کښې ژوند وکړي او له محيط نه استفاده وکړي، دعلم او لياقت غرور دې له ځانه لرې کړي، خپله هوښياری او دبل ناپوهی دې حايل نه ګڼي، سړيتوب اوانسانيت دې نه هېروي، اجتماعي مېلان دې نه بايلي، خوار وغريب ته دې په خوارو سترګو نه ګوري، له ملګرو دې په هېڅ وخت او هېڅ حا ل کښې نه ښېلېږي، بلکه رادې شي او له جماعت سره دې خپل غم شريک کړي او خپله خوشحالی کښې ولټوي هم دنور په خوشحالی دې خپل زړه اوفکر دې له نورونه نه ښېلوي، يوځای دې ورسره خاندي او يوځای دې ورسره ژاړي، ددوی په خوښه دې کارکوي چه دده په خوښه کاروشي.
خوشحالی او کاميابی همدلته ده او په يوازې توب کښې نشته، هرڅوک چه له نورونه پردی او لرې شو هغه هېڅکله نشي خوشحاليدلی اوپه يوه پټ اورسوزي.
د (من شذ شذ فی النار) همدغه معنی ده او ددنيا دوزخ همدغه يوازېتوب دی.

زه او ته

مونږ بايد دلته داسې اورونه بل نکړو چه کلی او ښارونه وسېزي او په لوګی يې د بصيرت سترګې ړندې شي ځکه چه دا اور د حسد اور او دشيطان له کوره دی.
مونږ به خپلې ډيوې له هغه اوره لګوو چه په کوه طور کښې يې ځان ښکاره کړی او د زړونو او دماغونو خونې روښانه کوي.
د حضرت ابراهيم (ع) پيروان بايد پخپل عمل او يقين سور اور ځانته ګلزار کړي او پخپل لاس د عالم دسېزلو لپاره دوزخونه جوړنه کړي.
هرچا چه په پخپل زړه کښې د حسداور مړکړ ددوزخ اوريې نشي سېزلی اوپه سرولمبو کښې سلامت پاته کېږي.
هغه څوک چه له يوه جماعت او جمعيت نه په نفرت او عناد وزي هغه هروخت په سره اور کښې سوزي او تل په اورکښې وي.
ته په دې پوه شه چه زما اوستا ښلتون لويه ګناه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دوه مین سره بیل شي پروا نشته ځکه چه عشق او محبت پې نور هم زیاتیږي او دوصا ل ارزو قوي کېږي مګر د دوه ورونږو بېلتون او هغه بېلتون چه دبغض و حسد په سبب پیداشي عالمونه تباه کوي او ملتونه برباد وي.

زما او ستا نزدې کېدل، یوکېدل، پخلا کېدل، ملګری کېدل ډېرلوی اجر لري.

زه اوته دوصل لپاره یو ځکه چه فصل اوبېلول دشیطان کار دی.

زه او ته به سره نزدې کېږو او ژرژر به قدمونه اخلو چه دغه فاصله دلوی خدای په فضل اومرحمت له مینځه واخستل شي.

زه اوته که هر څومره نزدې شو هماغو مره خدای ته هم نزدې کیږو ځکه چه ارومرو به په نفس اوشیطان پښې ږدو او له نفسي اوشخصي اغراضو به تیرېږو. زه اوته به ځانته نه ګورو دملت اومملکت خیرو سعادت ته به ګورو.

مونږ باید ملي او اجتماعي ګټې په نظرکښې ونیسو او له لوړافق څخه نظروکړو . زه به دیو کېدو اونزدې کېدو لپاره خپل هرڅه له تا قربان کړم مګر ته هرڅه له ځانه مه قربانو ه او عمومي مصلحت په نظرکښې نیسه!.

سترګې مه پټوئ!

ښه وګورئ! سترګې مه پټوئ! خدای ته ورتګ دی د قیامت ورځ راتلونکی ده، سترګې پټول، حق نه ویل، د حق په ځای کښې چوپ کښېناستل ډېره لویه او عظیمه ګناه ده.

وګورئ! اوپه ځیرځیر وګورئ، که ستاسې سترګې خلاصې شوې که تاسې هرڅه ولیدای شوه، که ستاسې بینایي معلومه شوه ډېره لویه اوستره ګټه به وکړئ.

ستاسې ډېرې بدبختۍ په سترګو غړولو، لیدلو او کتلو ورکیږي.

تاسې دسترګو په حکمت ښه نه یاست پوه شوي او پوره کار مو له خپلو سترګو نه دی اخستی.

هغه کسان چه ګوري اووینې غله ورځنې څه نشي پټولی اوغدۍ پرې نه لوېږي.

تاسې خپلې سترګې غړوئ او ګورئ څه نه وینئ او څه نشئ لیدای، تاسې به وایاست چه مونږ شپه او ورځ پېژنو، توراوسپین بېلوو، دانسان اوحیوان فرق کولی شو، که مونږ څه نه لیدلی هرګوره به د چاله موټر لاندې شوی وو یابه په کندو او کپرو کښې لوېدلی وو،په سم سرک به نه وو روان اوبې لارې به تللو.

زه وایم چه اوس هم ډېر خلق بې لارې روان دي اوسمه لار بې پرې ایښی ده، ډېر خلق له ګړنګو نو لوېدلي دي مګر ځانته نه دي ملتفت. دغه شان لیدل اوکتل چه مونږ کولی شو حیوانات یې هم کولی شي او دموټرو له مخې اوښان هم ځانونه په څنګوي، واښه اواوبه ویني، له پاڼو نو او کمرو ځان نه غورځوي او له حسي خطراتو نه ډډه کوي.

دانسان لېده او کاته بایدله حیوان نه ډېر فرق ولري، د بنیادم نظرباید دومره سطحي او سرسري نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ ! چه مونږ اوتاسې د خپل نظر امتحان ورکړو چه مونږ څه لیدلی شوکه نه؟ مقصد مې دا نه دی چه د اولې شپې میاشت په مازدیګر یاغرمه کښې ګورو، یا به څوکروه لرې یوشی معلوموو چه انسان دی که حیوان، نردی که ښځه؟ سپوږدی که پلی؟ زما مطلب بل شان امتحان دی اوبل راز سترګې مې په کار دي.

هو! زه هغه سترګې غواړم چه غدر، خیانت، ریا، ټګي، ظلم اوتلبیس بلکه ابلیس ورنه ډډه کوي او دغه شیان لیدلی شي.

زه وایم دغه خلق چه تاسې په لارو او کوڅوکښې، په بازارونو او مساجدو کښې، یا په دوایرو او وزارتوکښې په کراتو او مراتو لیدلی اوکتلی دی ایا تاسې دوی په ریښتیا لیدلی اوکه اشتباه موکړیده.

زه ګمان کوم چه ډېرو خلقو ډېر خلق نه دی لیدلی او ورسره اشنایان شوي دي.

دغه سترګې چه له مونږ سره شته له کاره وتلي دي او څه نه ویني، دغه شان سترګې د هوا له مرغانو او دځمکې له ځناورو او حیواناتو سره هم شته.

هغه سترګې چه له رنګو نو اواجسامو نه ماوریٰ نورشیان لیدلی شي هغه زمونږ په کوراو کلی کښې له چا سره نشته او مونږ په ریښتیا څه نه وینو. ما ته دا سودا په ټینګه پیدا شوې او زړه ته مې داخبره لوېدلی ده چه مونږ څه نشولیدلی که زه غلط شوی یم زما سودا وباسئ اوما پوه کړئ.

ماخو د مخه وویل چه زه له تاسې نه په رڼا ورځ دستورو لیدل نه غواړم، زه وایم دغه کسان چه تاسې یې هره ورځ خبرې کوئ او ورسره مخامخ کېږئ یا په موټر اوبګیو کښې ستاله مخه تیرېږي تاسې یې پېژنئ چه دا څوک دي او څنګه خلق دي؟

هغه چه په ښوښو ماڼیو کښې اوسي، په اعلیٰ موټرو کښې سپرېږي نفیس لباسونه اغوندي، اوښه ښه خوراکونه خوري ایا په دوئ کښې خاینین، غداران، ظالمان اومنافقان نشته؟

دوی ټول کاریګر لایق اوصحیح اشخاص دي؟ دوی دغه جایدادونه او دا دومره ډېرې پیسې په مشروع ډول په کار او لیاقت پیداکړي دي؟

دغه نور چه ډوډۍ نه مومي، دناستې ځای نه لري، په تن لغړ او په خیټه وږي دي په دوی کښې دوطن صادق خدمتګاران، پاک نفسه زحمت کښه او لایق اشخاص بیخي نشته؟ دوی ټول له څرمې بېکاره او غیر مستحق اشخاص دي؟

تاسې ښه وګورئ! او ډېر غور وکړئ که دلته خاینانو، غدارانو او ظالمانو په ظلمو نو، رشوتونو او خیانتونو عالی قصرونه، نفیس موټرونه، پاخه جایدادونه اولوړ مقامونه پیداکړی وي او ډېر ښه خلق اوصالح اشخاص چه لس شل کاله یې دوطن خدمت په صداقت اوپاک نفسۍ کړی وي هغه نن خوارو زار، بې کوره او بې اوره ګرزي او هېڅ نه لري نوتاسې یقین وکړئ چه مونږ ړانده یواو څه نه وینو.

که چېرې دړندو بازار نه وای او خلقو ښه اوبد لیدلی هېڅکله به دغسې نه کیدل اونه به و شوی.

که زمونږ په سترګو پردې نه وای د رشوت خوروپه کورکښې به دانښا یسته پردې نه ځړېدلی او دقصور خاوندان به په قصرونو او ماڼیو کښې نه اوسېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزماني تغير

که تاسي هېر زړی نه یاست اوسترګې نه پټوئ نو په دغو لږو کلونو کښې په عالم کښې ډېرلوی تغیر پېښ شوی او زمانه بېخي بل راز شوی ده مګر دا تغیر محسوس نه دی معقول دی او دعقل خاوندان پرې ډېرښه پوهېدلی شي.
دانسان وجودکه څه هم په هماغه پخوانی حا ل دی، هماغه دوه سترګې دوه غوږونه او دوه پښې لري مګر هغه څه چه نن لیدلی شي پخواپې نشو لیدلی، هغه څه چه نن پې اوري پخوا پې نشو اورېدلی، ترهغه ځایه چه نن رسېږي پخوانشو رسیدلی، په هغه شي چه نن پوهېږي پخوا نه پوهېده ، هغه څه چه نن ویلی شي پخوا پې نشو ویلی.
څوکاله پخوا زمونږ نوکرانو او مزدورانو زمونږ له جلب لاندې منډې وهلې مګرنن راسره په موټر کښې یو ځای سپاره دي او هغومره فرق نه لرو.
یووخت و، چه مونږ بد بدکارونه ښه ګڼل او ستایل مو، بیا یو وخت راغی چه په دغو ستاینو شرمیدو او چوپ شوو مګر اوس بدو ته بد او ښو ته ښه ویلی شو.
زه چه نن خپل ځانته ګورم او دخپل شعوراو ادراک تفاوت سنجوم پوهېږم چه په دنیاکښې ډېرلوی تغیر اولوی تحو ل پېښ شوی او زمونږ په هیوادکښې پې هم ډېر تاثیر کړی دی.
یو وخت وچه مابه هغه څوک ښه ګڼه چه چاته به پې زیان او ضرر نه رسیده مګر څه موده وروسته په دغومره ښه توب نه قانع کېدم او له ښو خلقو نه مې ښې ښې ارزوګانې هم غوښتلې، مابه ویل ښه سړی هماغه دی چه په زړه کښې پې دوطن اوملت دپاره ښې ارزوګانې اوښه نیتونه موجودوي، مګرنن په دې هم نه یم قانع او هغه څوک ښه بولم چه ښه کارونه کوي او دایثار اوفداکارۍ په میدان کښې داخل وي.
دایوازې زما حا ل نه دی نورهم ډېرملګري شته چه بې عمله ایمان کافي نه ګڼي او تشو ارزوګانو ته په څه قیمت نه دي قایل.
که څوک نن له مونږ نه ستاینه او محبوبیت غواړي او ارزولري چه مونږ ورته ښه ووایو اوښه پې وګڼو هغه دې په دې پوه شي چه تش لستوڼی اوبې لاسه لستوڼی مونږ نه خوښوو بلکه کاراوعمل ته ګورو او دهرچا جد وجهد، قرباني اوفداکاري په نظرکښې نیسو. مونږ اوس له پخوانه زیات هوښیارشوي یو او ساده ګان نه یو، مونږ خلق پېژنو اوپه زړونوکښې ډېرښه پوهېږو.
مونږ رښتیا ویلی شو، زمونږ په زړو نوکښې بې دخدای له وېرې بله وېره نشته، مونږ حقایق څرګندو او حق وایو مګر ددې کاره دپاره په یوه ترتیب قایل یو او هغو مره څه وایو چه خلق پرې پوه کولی شو.
مونږ د ځان او دبل د پوهولو او ویښولو ټینګه اراده لرو او داکار هېڅکله نه پرېږدو، مونږ غواړو چه اعمالو او افکارونه دلوی خدای په توفیق خیرې او ناولتیا ګانې ورکې کړو او دضرورت په وخت کښې ډېرې ناپاکه جامې په تیږو وټکوو او په څو باړو پې ووهو.
مونږ ځینې لوړکسان وینو چه اخلاق پې ډېر ټیټ دی،په بدو او ناوړه اعمالو نه شرمېږي، دفسق په شهرت پروا نلري، خیانت ورته بدنه معلومېږي، په پردی ناموس ډېر زړور ورځې، په رشوتونو قصرونه اومانۍ ابادوي اوپه ډېرو هسکو ځایونوکښې ناست دي.
مونږ غواړو چه دوی خپل ځانونه اصلاح کړي او په رښتیا توبې وباسي، خپل خدای ته رجوع وکړي او په نیکو اعمالو خپل سئیات ووینځي اوپخوانی عادتونه پرېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددی زماني همدغه تقاضا ده او دزماني تغیر له دوی ځخه دغه نفسي تغیر غواړي. که دوی غواړي چه زمانه يې رسوا نکړي اوڅوک يې سترګو ته خلی ورنوړي باید خپل ځانونه اصلاح کړي او پوه شي چه زمانه بل راز شوه اوبل راز خلق غواړي.

برابر نه دی

صحراته ولاړم هcخ کانی له بل سره برابر نه و، غرونو ته وختلم ځینې جګ اوځینې ټیټ و، په باغونو وګرزېدم دېټولو بوټو وده او لوړتیا یوراز نه وه، ددریاب کبان مې ولیدل یوله بله په ټو ل کښې برابر نه ختل، د هوامرغان هم ځینې غټ او ځینې واړه و، ښارونه مې وکتل د ځینو کورو دیوالونه اوچت و اود ځینو نه و، کورونو ته ننوتم، ځینې غولی لوی و، ځینې واړه، په دوایروکښې وګرزېدم ټو ل میزونه او ټولې چوکۍ یوشان نه وې، کتا بخانې مې وکتلې د درستو کتابو قطع اوحجم برابرنه و، هیوادونه مې ولیدل ځینې تاوده و، ځینې ساړه، انسانان مې وکتل څوک جوړو او څوک ناجوړه، څوک ړانده و او څوک بینا.

د لوی خدای کتاب مې بېرته کړ دا خبرې مې پکښې ولیدې:

ایاپوه او ناپوه برابر دي؟ د ړانده او بینا ترمینځ څه فرق نشته؟ ددوزخ اوجنت خاوندان څه توپیرنه لري؟ نوراو ظلمت یو راز دي؟ په دې پوښتنو راوپښ شوم او په عالم کښې مې بیاسترګې وغړولې. هغه فرقونه چه په نورو انواعو او اجناسو کښې و، په انسانانو کښې یو په سله زيات معلومېده.

هغه ښاپیریان او دیوان چه خلقو له کوه قاف نه هغه خوا لټو ل ما په دوی کښې ولیدل، د پرښتو اولعینانو په معنی پوه شوم، قصابان او شپانه مې وپېژندل، دعدل او ظلم، علم او جهل، خیراوشر، سعادت او شقاوت فرقونه راته واضح شوه.

پدې ښه وپوهېدم چه :

جوداني قدريولعل په کښې مونده شي

نور جهان واړه د توروکانو غردی

ماته دامعلومه شوه چه دډېرو لويو ملتو او لويو ټولنوقدر اوقیمت په یو څوتنو پورې تړلی وي چه که هغه ورځنې لیرې شي هيڅ ورته نه پاته کېږي. او دمتمدنو اقوامو فرق له وحشیانو نه په یو څو تنوباندې کېږي.

لکه چه دانسان په جسم کښې مخ، سترګې، پوزه چه په وجودکښې ډېره محدوده او لږه حصه ده، یو انسان له بل ځنې بېلوي دغسې ملتونه اوټولنې هم د یو څو محدودو اشخاصو په وجود امتیاز پیداکوی او بېلېږي.

په هرمملکت کښې یو څوتنه محدود اشخاص وي چه دهغه مملکت سترګې اوپوزه ګڼل کېږي او دیوه هیواد نوم اونشان لوروي.

لکه چه یوانسان پخپل ټو ل وجودکښې دوه سترګې لري چه د هغو په بينايي دجهان لوړې ژورې ويني اوسمه لارپېژني يوه جامعه هم څوتنه لري چه د هغوی په بينايي اوبصيرت يوې خوا او بلې خواته حرکت کوی او دملت سترګې ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې لامله ښه اوبد ددوی په سترګو لیدل کېږي، د فکر کولو او خیروشر سنجولو امید دوی ته کېږي، دهیواد ترقي او لوړتیا د دوی دسعي اوعمل محصول باله شي اوهرڅه په دوی پورې مربوط او موقوف وي. کله چه په توره شپه کښې یوټولګی خلق چېرته روان وي نو ډیوه اوچراغ له یوه یادوه تنوسره وي او نورټول دهغوی په رڼا کښې روان وي اولاره ګوري. که دغه درڼا خاوندان له دوی نه بېل شي ټول په تورتم کښې پاته کېږي او بیاځوک کندې کپرې نشي لیدای، دعقل اوفکر رڼا هم له محدودو اشخاصو سره وي مګر فایده یې عامه وي اوهر چاته لاره ښئی.

یوملت باید درڼا د خاوندانو قدروکړي او پدې پوه شي چه یې له دوی نه په ټولو باندې تورتم او تیاره راځي اولاره ورکېږي.

هغه مشعل چه مونږ ته دلارې تیټ وپاس راښئی او زمونږ مخه رڼاکوي ددوی په لاس کښې دی او دوی پیداکړی، که دوی نه و رڼا نشته اوپه هرقدم کښې دلویدلواو پریو تلو خطرات موجود دی.

د اسلام درد منو!

عابده! هغه څه چه ته یې په ډېرو وظایفو او نوافلوکښې لټوې دخدای دمخلوق په خدمت کښې ډېر ښه موندل کېږي.

زاهده! څه شی چه ته یې د ځان په ورځ کولو اونفلي روژو نیولوکښې غواړې دمساکینو اوفقیرانو په مړولو هم لاس ته درځي.

عارفه! چوپ کښېناستل او د خدای په فکر او ذکر مشغولېدل عبادت دی مګر زورورو ته حق ویل او حق بیانول ډېرلوی اوستر عبادت دی.

مسلمانه! دقران تلاوت ثواب لري مګر په قران باندې عمل کول فرض دی. ای دتقوی او ریاضت خاوندانو تاسې له خپلو کوټنیو سرونه راوباسئ له دې سپینو څادرونو مخونه راښکاره کړئ او په عالم کښې سترګې وغړوئ چه دخدای دمخلوق څه حا ل دی؟ او په څه راز مصیبتونو اخته دي په جهان کښې څه مظالم او څومره بې رحمۍ موجودې دي.

تاسې انصاف وکړئ! چه تسبې اړو ل ډېر ثواب لري که په سروغرموکښې یوې کو ل او یو مسکین مړول؟ په جای نماز باندې قرار کښیناستل ښه دی؟ که د خدای په لاره کښې ستړی کیدل؟

رښتیا ووایاست چه دبل په خیرات روژه ماتو ل ډېر ثواب لري که خپل ما ل له مسکین اوفقیر سره خوړ ل؟

ماپوه کړئ! چه پاک خدای دخیرات او شکرانو په اخستلو ډېر خوشحالیږي؟ که په ورکولوېې؟

راشئ؟ دخدای رضا او داخرت ثوابونه په ګرانو اوسختو کارونوکښې او دمخلوق په خدمت کښې ولټوئ!

یو مظلوم دظالم له منګولو خلاص کړئ، دیوې کونډې په سرپورنی واچوئ دیوه یتیم اوښکې پاکې کړئ! یوه پوروړی ته پور ورکړئ، دیوه رنځو ر دوا او درمل وکړئ. دغه خواران او غریبان چه دپاک خدای صادق اوساده بندګان دي خپل خدمت ته مه رابولئ او مه یې مریدان کوئ؟ بلکه تاسې ددوی مریدان شئ او خدمت یې وکړئ. د خدای رضا او د خدای جنت په دغه ډول حاصلولی شئ، اودنیا ګټه په هغه بل صورت لاس ته درځي او درغلی ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسبا فکر

هغه څه چه د ریا او تذویر په پردوکښې پټ و اوس څرګندېږي. تراوسه پورې شپه وه، تورتم و، تیاره وه، هېچا هېڅ نه لیدل هرڅه دتورې شپې له تورې پردې لاندې پټ و.

ماته نه لیدې تازه نشوم لیدای، زما په سترګو اوستا په مخ پردې پرتې وې، ماته نه پېژندلی او تاهم خپل ځان نشو پېژندلی، نن د حقایقو له مخې پورنی پورته کېږي اوښه و بد ځان ښکاره کوي، ته په دې پوه شه چه پس لدېنه څوک خپل معایب نشي پټولی، که څوک هرڅومره کوښښ وکړي چه خپل نواقص پټ کړي او ښایسته رنګونه ورپورې ومښي کامیابېدلی نشي. او خواری بې څه ځای نه نیسي.

که څوک هوښیاروي هغه باید دځان اصلاح ته اساساً متوجه شي او ځان ونه غولوي. هغه ودانۍ چه نن سبا نړېږي په آخیرونو نه ټینګېږي او رنګ وروغن بې بیفایدې معلومېږي.

مونږ باید د خپل راتلونکی ژوند دپاره پاخه دیوالو نه جګ کړو او پوخ تعمیر بنا کړو.

له هغه کوره باید واوزو چه نن سبالوېږي او رنګېږي. سړی باید داسې کورجوړ کړي چه دزامنو او لمسیانو شپې بې په کښې هم تېرې شي او ودانی بې پخه وي.

مطلب دا نه دی چه ټو ل به له کاڼو او ګټو جوړ شوی وي او دختو په ځای به په کښې سمت لګېدلی وي ځکه چه دغه راز کورونه خواران اوغریبان نشي جوړولی، زما مقصد بل راز کور دی، داسې کورچه یوه خښته به بې هم دظلم او خیانت په پیسو نه وي جوړه شوی اوپه ودانولو کښې بې مظلومان نه وي ازارشوی.

هو! ښه کور هماغه دی چه همسایه ته بې ضرر نه وي رسیدلی او هېڅکله بې دبام واورې دبل په بام نه وي لوېدلی لوی لوی ګناهونه په کښې نه وي شوی، دفساد اوضررفکرونه پکښې نه وي موجود.

ښه کو ر دانه دی چه ښایسته او رنګینې پردې په کښې زوړندې وي اوښه ښه خوراکونه په کښې وخوړل شي یاډېر نفیس سامان اولوازم ولري.

داشیان وي اوکه نه وي مګر پخپل حق قناعت،رحم اوعاطفه، عفت اوفضیلت چه په کوم کورکښې وي هغه ښه کوردی اوهېڅکله نه ورانېږي کوم کورچه اهل اوصالح اولادلري او ماران و لړمان په کښې نه وي قصروي که جونګړه، هغه کورښه کوردی او سعادت په همدغسې کورونو کښې وي.

دغه راز کور خواران او غریبان هم جوړولی شي مګر یوغیر صالح انسان بې هېڅکله نشي پیداکولی.

هرڅوک چه ځانته په دنیاکښې کور جوړوي باید دحمید دابیت واوري:

که دې نکړېه نېکیو ننګ ونام لوړ   په دوه چومه دې د ختو مشه بام لوړ

پخوانی هیوې

کله چه سړی یوازې شي او څوک نه وي نوله خیا ل او تصورسره بې زیات سروکارشي او راز راز فکرونه کوي.

څوک چه له دغې فکري مراقبې سره اشناوي هغه پوهېږي چه انسان په دغسې وخت کښې هرڅه په بل رازویني او دجهان هره ذره ورته سکندري آئینه شي.

په همدغسې مواقعو کښې سړی په پچه خېژي اوکشمیر ویني اودمرغانو په هګیو کښې راز راز نغمې اوري. زه هم په کوټه کښې یوازې ناست وم او فکرویورم، مخامخ یو منقش رف ښکاریده چه هرڅه پکښې ایښي و او زما د خیالاتو له تلون سره بې ډېره مرسته کوله. دغه راز رفونه سړی ددې وخت په ودانیو کښې نه ویني او دپخوا وخت تعمیري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وضعیت سرې ته ښئی. داکور که څه هم زوړاو پخوانی دی مګر دبرق مزي ورته رانښوتلي دي اوساماڼ يې هم نوی شویدی دلته پخوانی او اوسنی نوی اوزاره شیان یوځای شوي او عجيب منظرلري.

دتجدد اونوی عصر آثار اواستازي دي کاله ته راغلی دی مګر دکور ساختمان یې لا نه دی بدل کړی.

په کورکښې که څه هم برق لګیږي مګرپاس په رف باندې دتورو تیلو مسينه ډیوه ایښي ده چه مخصوص نقش ونګار لري او دوه درې طبقې يې تشکیل کړیدی په څنګ کښې يې یوبل ډول چراغ هم شته چه دشمع بلولو دپاره جوړشوی او اوس په لرو کورنو کښې پیداکیږي هغه خوا ورځنې دخاورينو تیلو لاټين ایښی اوسرې پوهیږي چه دغو چراغو هريوه پخپل وخت کښې داکوررڼا کړی او دې خلقو یې په رڼاکښې ډیرې شپې تیرې کړیدي مګراوس دهغو دوره تیره شویده اودشپې په کوټه کښې برق لګیږي.

زمانه وخت په وخت نوي شیان له ځان سره راوړي مګر زاړه هم څوک هیسته نه غورځوي اوپه ځګوځایونو کښې ځای ورکوي. داعادت بدعادت نه دی او باید په هر کوراو هر هیوادکښې همدغه عادت جاري وي او څوک دچا زاړه خدمتونه هیر نکړي مګر کارونه باید وخت په وخت له نوو شیانو نه واخستل شي اوپه کورنو کښې نوې رڼا ګانې پیداشي.

زمانه ښائي چه زاړه شیان له کاره وغورځوي اونوي هم زاړه کاندي چه دغورځولو شي مګرانسانان يې دزمانې په تاخچو او رفونو، دتاريخ په پاڼوکښې ساتي او په اوچتو ځایونوکښې يې ږدي.

هغه چاچه لمړی ځل دتیلو خاورينه ډیوه بله کړی دبرق له مخترع نه يې پوهان په کمه سترګه نه ګوري او قدريې کوي.

انسان اوجهان په هروخت اوهرحا ل کښې یوې رڼا ته محتاج دی او دارڼا وخت په وخت خپل شان اوصورت بدلوي اوپه ظروفو کښې يې تغيراځي دهمدغه بدلون اوتغیر په اثرانسان دعلم و معرفت په لوړوالی اودپوهې په زیاتو لو او تجلی کښې زیار کاږي.

هغه چا چه دخاورو ډیوه جوړه کړی او هغه چه دمسو ډیوه سازه کړیده یائې دښیښې په فانوس کښې کومه شمع لګولي ده دبرق اوبریښنا ترمخترع پوري هريوه کوښښ کړی چه درڼا دپاره یوه وسیله پیداکړي او دبشرتیاره خونه رنا کړي.

دوی هريو د نور او رڼا پالونکي او روزونکي دي چه دبصيرت خاوندان ورته په ډير قدر اواحترام ګوري.

هغه رڼا چه دخاورو له تیلوپیداکیږي هغه نورچه له لمر اوسپوږمۍ څخه راځي، هغه برق چه داوبوله جريانه حاصلیږي يې دظرف اومحل له تبديله څه ډير فرق نلري.

که څوک په دغو ظاهري صورتو نو نه غولیږي دغو نووو احادثو قالبونو او ظروفو ته نه ګوري دشرشمو او ږنبې په بوټو، دغوزانو اوزيتون په ونوکښې یوه رڼا او یو راز تیل موجودی چه په هر راز ډیوه کښې بیل کیفیت پیداکوي.

که سړی هغه تیل چه په ډیوه کښې ويني په ږنبه کښې ووينی يا دغه سبزونکی برق چه په برقي نغريو کښې ګوري په اوبو کښې ولیدای شي، هغه ته اور او اوبه دومره فرق نه لري او د جهان په هره ذره کښې یوه رڼا ويني چه حتی د صحرا په کاڼو کښې يې هم پیدا کولی شي.

هغه نورچه کليم په کوه طورکښې ليده دزيتون په هره ونه کښې شته مګر محرمانه سترګې غواړي. که دانسان تعقل قوي شي او دحواسو په بندکښې محصور پاته نشي (که څه هم دبشر موجوده علم هماغه رڼاده چه د حواسو له کړکیو رانښوتلي ده او بې له دينه په ده باندې توره شپه ده) په هرشي کښې به یو نور ګوري او دوجود په نړۍ کښې به داتور اوسپين نه وي.

اوس مونږ دحواسوله تاثير لاندې راغلی یو چه په تیلو غوړلاسونه په ږنبه او پندانه وچوو او دسترګو کتل یا لامسه قوه مونږ ته حقيقت بل راز کوي او ظرف و محل راته مختلف انواع اوجناس په مخکښې دروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دغه راز لوښی اومنګی چه په هرکورکښې په بېل بېل صورت وینو زمونږ د نظر مانع نشي نو په هر کورکښې دیوې ویالې اوچینې اوبه دي او د ټولو مشرب یودی، که مونږ دسیند اوویالې، کوهۍ اوکاریز واورې اوباران په شکلونو، صورتونو او نومونو ونه غولېږو پوهېږو چه همدغه یوشی په څو نومونو یادوو او زمونږ حواسو راته واوره او باران دوه شیه کړیدی. په حقیقت کښې همدغه یو حلاوت دی چه په خټکی، هندوانه، توت، انګور، ناك، مڼه، شفتالو اونورو کښې یې حلول کړی او په هرمحل کښې یې بېل صورت بېل رنګ بېل خوند بېل نوم پیداکړی دی.

دغه لوی او واړه خمونه چه دبېلو بېلو میوو او دانو شربتونه او عرقونه پکښې پراته دي ټول یو راز کیف لري او دکجوری او اربشو په مینځکښې څه ډېر فرق نشته.

په دغسې کتنه چه سړی له صورتونو هغه خوا وګوري پوهېږي چه کورت او شړو مبې له یوې غړکې راوتلی دی اومایعات و جما دات زمونږ احساس اوشعور بېل کړی.

هغه وخت چه زمونږتماس له مادیاتو نه قطع شي او مجرد شو ،ښائي چه دنن ورځې علم اومعرفت بل راز شي او دغه رڼا بل شانې ووینو، دنن ورځې تنویري وسایل به لکه ددې کوټې بې کاره ډیوې له کاره ولوېږي اوعلم و پوهه به په نورو قالبونو کښې ځان ښکاره کړي.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ejtemaie Nazarieyat

www.ulfat.de

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library